

Natur til et godt liv

Unges fortællinger om deres møder med naturen

Sørensen, Niels Ulrik; Nielsen, Anne Mette Winneche

Publication date:
2021

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Sørensen, N. U., & Nielsen, A. M. W. (2021). *Natur til et godt liv: Unges fortællinger om deres møder med naturen*. Center for Ungdomsforskning.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

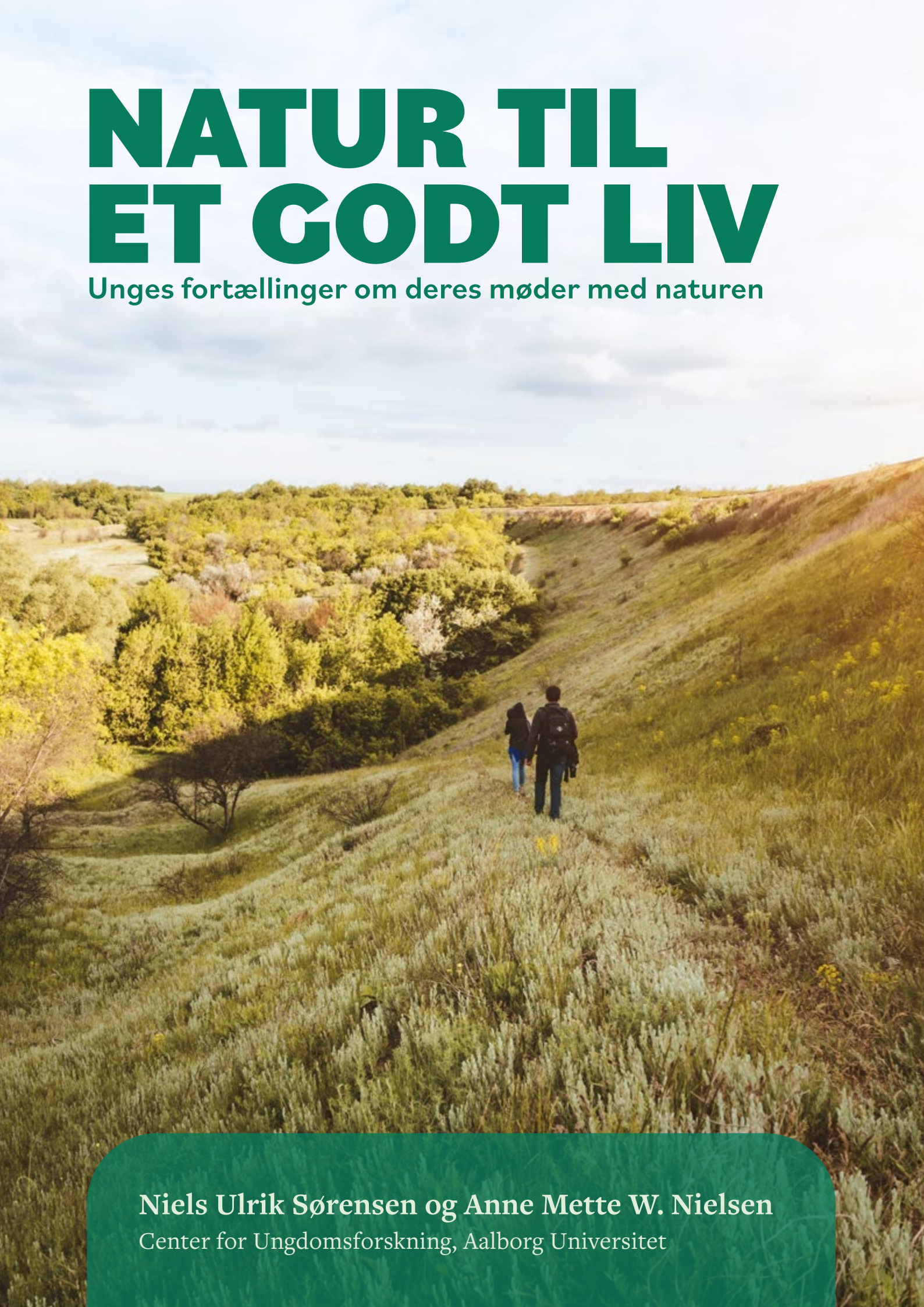
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

NATUR TIL ET GODT LIV

Unges fortællinger om deres møder med naturen

Niels Ulrik Sørensen og Anne Mette W. Nielsen
Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet

FORORD

I denne rapport præsenterer vi en undersøgelse af, hvilken betydning møder med naturen kan have for unge, der deltager i naturintegrerede sociale indsatser. Undersøgelsen er blevet til i et samarbejde med Natur til et godt liv-laboratoriet, som Bikubenfonden har igangsat med henblik på at kvalificere og vidensbasere det natursociale arbejde med unge på kanten af samfundet. Det overordnede mål med undersøgelsen har været, med afsæt i unges egne perspektiver, at tegne konturerne af det natursociale område som et samlet felt og på den baggrund at identificere nogle væsentlige natursociale principper for den videre udvikling af feltet. I arbejdet med undersøgelsen har vi fulgt fire indsatser, der har været tilknyttet laboratoriet, og interviewet både unge deltagere og medarbejdere på indsatserne. Vi vil gerne sige stort tak til alle, der har indvilget i at tale og være sammen med os. Vi vil også gerne takke medarbejderne på laboratoriet, samt Bikubenfonden for at give os mulighed for at føre ungdomsforskningen ind i det natursociale felt. Det har været lærerigt og givende.

Vi håber, at undersøgelsen bidrager med nye indsigter og inspiration til det videre arbejde med at udvikle feltet.

Niels Ulrik Sørensen og Anne Mette W. Nielsen
Professor og lektor ved Center for Ungdomsforskning, Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet.

INDHOLD

1. Indledning	4
2. Design og metode	8
3. Motiver for natursociale indsatser	11
4. Seks kvaliteter ved unges møder med naturen	16
5. Unges udbytte af møder med natur i sociale indsatser	31
6. Principper for udviklingen af naturintegreret socialt arbejde	36
7. Konklusion	40

HVAD VISER UNDERSØGELSEN?

Undersøgelsen viser et mangfoldigt natursocialt felt med store potentialer for mange forskellige grupper af unge. Som det fremgår af rapporten, kan de unges møder med naturen pirke deres sanser og åbne nye horisonter for dem. Naturmøderne kan også trække dem væk fra en dagligdag, hvor de oplever ikke at slå til eller passe ind, og åbne deres øjne for, at de har ressourcer, som de ikke vidste, de besad. I alt identificerer undersøgelsen seks særlige kvaliteter ved unges møder med naturen. Samtidig viser undersøgelsen også, at de ikke altid oplever disse kvaliteter i naturmøderne, eller at de udmøntes på måder, de ikke oplever som positive. Hvis potentialerne skal forløses, kræver det, at indsatserne rammesætter og indholdsudfylder møderne, så naturen bliver tilgængelig og meningsfuld for de unge. I undersøgelsen formulerer vi på den baggrund nogle væsentlige principper for det videre arbejde med natursociale indsatser med unge på kanten af samfundet.

1. INDLEDNING

Flere og flere unge kæmper med forskellige former for udfordringer: Mistrivsel, diagnoser, sårbarhed og marginalisering. Det rejser en række vigtige spørgsmål om, hvordan nutidens ungdomsliv ser ud, og hvad vi kan gøre anderledes, så færre unge risikerer at havne på kanten af samfundet. Dels er gruppen af unge, der befinder sig i udsatte positioner, blevet stadig mere sammensat, dels er de veje, der fører dem ud på kanten af samfundet, blevet sværere at afkode (Görlich et al 2019). De sociale indsatser, der retter sig mod disse unge, står derfor med et øget behov for at afprøve nye forståelser og tilgange, som kan adressere de komplekse udfordringer, unge står overfor, og samtidig fastholde et blik for de ressourcer, som de også besidder (Katznelson et al 2015, Nielsen & Sørensen 2017).

De senere år er der på den baggrund kommet øget fokus på de potentialer, som naturen rummer for unge, der snubler på deres vej gennem ungdomslivet og har svært ved at komme på fode igen. Efterhånden findes der rundt omkring i Danmark en lang række sociale indsatser, der har integreret naturen i arbejdet med at gøre en forskel for unge, der befinder sig på kanten af samfundet (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018). Her arbejdes med afsæt i mange forskellige forståelser af, hvad naturen er og kan, ligesom der gøres brug af en variation af tilgange og metoder.

Denne undersøgelse sætter fokus på fire forskellige indsatser, hvor naturen indgår som et indstik i et samlet længerevarende forløb (se oversigt over indsatserne side 31). Alle indsatserne har været en del af Natur til et godt liv-laboratoriet, som Bikubenfonden har igangsat med henblik på at kvalificere og vidensbasere det natursociale arbejde med unge på kanten af samfundet, bl.a. i forlængelse af fondens natursociale indsats 'Natur til et godt liv 2014-2016' (Rådgivende sociologer 2016). I undersøgelsen tegnes et billede af indsatsernes arbejde med natur med afsæt i de unges egne perspektiver. Det overordnede mål med undersøgelsen er, med afsæt i disse perspektiver, at tegne konturerne af det natursociale område som et samlet felt og på den baggrund at identificere nogle væsentlige principper og tilgange, der kan være med til at gøre en forskel for unge på kanten af samfundet. Omdrejningspunktet i undersøgelsen er de unges fortællinger om, hvordan de har oplevet de møder med naturen, der har fundet sted i indsatserne, og hvilken forskel møderne har gjort for dem og deres liv.

Undersøgelsen tager udgangspunkt i følgende forskningsspørgsmål:

- **Hvad kendetegner de unges møder med naturen i de natursociale indsatser?**
- **Hvilket udbytte oplever de unge af møderne med natur i indsatserne?**
- **Hvilke principper kan på den baggrund guide den videre udvikling af det natursociale felt?**

I rapporten præsenterer vi undersøgelsen i seks små kapitler. I kapitel 2, der følger efter denne indledning, beskriver vi det metodiske design og formulerer, hvad vi mener med 'ungeperspektiver' og 'naturmøder', der udgør centrale begreber i undersøgelsen. I kapitel 3 tegner vi et billede af de motiver og arbejdsformer, der orienterer det natursociale felt. Her samler vi viden og indsigter fra dansk og international forskning og studier. Kapitel 4 er rapportens omdrejningspunkt: Her gennemgår vi seks forskellige kvaliteter, der træder frem i unges fortællinger om deres møder med naturen på tværs af de fire indsatser i undersøgelsen.

Derefter følger kapitel 5, hvor vi identificerer fire forskellige former for udbytte af unges møder med naturen, ligesom vi rejser en diskussion om transfer. Afslutningsvis formulerer vi i kapitel 6 en række væsentlige principper for arbejdet med at udvikle det natursociale felt i Danmark. Kapitel 7 rummer en opsamlende konklusion på rapporten, og bagerst i rapporten findes desuden en referenceliste over den litteratur, som rapporten og undersøgelsen som helhed bygger på. I rapporten formulerer vi løbende en række spørgsmål, der kan inspirere til samtaler og refleksion i arbejdet med natursociale indsatser.

UNGE PÅ KANTEN AF SAMFUNDET

'Unge på kanten af samfundet' er en samlebetegnelse for unge, der på forskellig vis kæmper med erfaringer med eksklusion og marginalisering relateret til skolefrafald, ensomhed, psykiske diagnoser, misbrugsproblematikker, kriminalitet, omsorgssvigt, socioøkonomiske udfordringer, manglende netværk og svære sociale relationer. For stadig flere unge på kanten intensiveres oplevelserne af udsathed og sårbarhed af et voksende forventningspres, hvor præstationskultur, individualisering og identitetsbårne valg sætter nye normer for ungdomslivet (Ottosen et al., Låftman et al 2013, Sørensen et al 2013). Samtidig fremhæver forskellige undersøgelser også, hvordan særlige sammenhænge og aktører kan åbne nye muligheder og horisonter i de unges liv (Katznelson et al 2015; Nielsen & Sørensen 2017). Betegnelsen unge på kanten betoner derfor unges udsathed som en proces, der produceres og forhandles i et komplekst og dynamisk samspil mellem de unge selv og de aktører, kontekster og institutioner, de er del af (Sletten & Hyggen 2013, Katznelson et al. 2015, Harsløf & Malmberg-Heimonen 2014).

NATUR TIL ET GODT LIV-LABORATORIET 2019-2021

Natur til et godt liv-laboratoriet er et samarbejde mellem Skovskolen (Københavns Universitet) og Bikubenfondens natursociale indsats, Natur til et godt liv, der med udgangspunkt i Svanninge Bjerger på Sydfyn har fokus på at styrke trivsel og livsme-string hos unge på kanten af samfundet. Laboratoriet har over en tre-årig periode samarbejdet med seks indsatser om at udvikle, afprøve og beskrive nye metoder og tilgange, hvor aktiviteter i naturen indgår som et indstik i et samlet længerevarende forløb. I undersøgelsen følger vi unge fra fire indsatser, der alle har været del af laboratoriet.

TUBA

TUBA (Terapi og rådgivning for Unge, der er Børn af Alkohol- og stofmisbrugere) har siden 1997 arbejdet med at hjælpe børn og unge, der er vokset op i en familie med alkohol- eller stofmisbrug. Organisationens har afdelinger i hele Danmark. I undersøgelsen indgår en enkelt afdeling med et gruppeterapiforløb, hvor en gruppe unge kvinder mødes en gang hver anden uge, og to gange om året tilbydes at deltage i en tur til Svanninge Bjerger med overnatning. De deltagende unge er mellem 23-35 år.

Multi

Multi er et socialpædagogisk tilbud, som ud-satte unge og deres familier kan blive visiteret til i Skive. De unge er kendetegnet ved forskellige former for mistrivsel (cutting, isolering, mis-brug, udadreagerende adfærd etc.), og tilbud-det omfatter en bred vifte relationsopbyggende aktiviteter, der skal understøtte de unges hver-dag og udvikling. I undersøgelsen indgår unge, der over en længere periode er tilknyttet en ungdomskonsulent, som de laver aktiviteter med alene eller i mindre grupper med særlig fokus på aktiviteter i naturen (gåture, kanoture, overnatninger i naturen etc.). De deltagende unge er mellem 14-21 år.

Vantinge

Heldagsskolen Vantinge retter sig mod børn og unge med sociale og følelsesmæssige van-skeligheder. Målgruppen omfatter børn og unge med diagnoser som ADHD og Asperger, men også med oplevelser af eksklusion fra fællesskaber og omsorgsvigt, vold, misbrug og psykisk sygdom i familien. Skolen har fire af-delinger: indskoling, mellemtrin, overbygning og friluftsklasse. I undersøgelsen indgår elever fra overbygningen, der er i Svanninge Bjerger fast en dag om ugen med base i en overdækket camp. Her laver de fortrinsvist aktiviteter med afsæt i bål, madlavning, shelterbygning o.l. De deltagende unge er mellem 14-16 år.

Ung Slagelse

Ung Slagelse er et ungdomsskoletilbud, der består af flere spor. I undersøgelsen følger vi ungdomsskolens heltidsundervisning, der be-står af et specialskoletilbud rettet mod elever på overbygningen. Der er tale om mindre sko-leenheder, hvor eleverne undervises individuelt og i små grupper på forskellige niveauer og ofte på tværs af fag. Vi følger elever, der er del af Eventen, hvor ekskursioner og lejr-ture med natur som omdrejningspunkt indgår. De delta-gende unge er mellem 15-18 år.

NATUR SOM INDSTIK

Ingen af de fire indsatser, der er en del af undersøgelsen, har det natursociale arbejde som deres primære fokus og tilgang. Dette arbejde udgør indstik, som fylder på forskellige måder i indsatserne: Det kan være et fast indlejret element i indsatsen (som i fx Vantinge og Multi). Det kan være et aktivitets-element, der indgår løbende uden dog at være fast indlejret (som i fx Ung-Slagelse og Multi). Og så kan det være et mere enkeltstående element, der primært indgår i form af særlige begivenheder (som i fx TUBA, Ung-Slagelse og Multi). De forskellige former for indstik kombi-neres i flere af de indsatser, vi følger i undersøgelsen, således at der både indgår fortløbende naturaktiviteter og mere enkeltstående begivenheder.

2. DESIGN OG METODE: UNGE PERSPEKTIVER PÅ NATURMØDERNE

Undersøgelsen anlægger et ungeperspektiv på det natursociale arbejde, hvilket indebærer, at vi bestræber os på at indfange de unges oplevelser og fortællinger om deres møder med naturen (Pless & Sørensen 2018). Det betyder også, at undersøgelsen ikke evaluerer, om indsatserne efterlever de målsætninger, de har forpligtet sig på. Ligesom vi heller ikke har fokus på, om de unge deltager i de aktiviteter, de skal i henhold til indsatserne. Tværtimod er det en tilgang, der forsøger at rykke os ud af de logikker og tilgange, der gør sig gældende i indsatserne, for at koncentrere sig om, hvad der træder frem som afgørende, når det er unges oplevelser og fortællinger, der sættes i centrum af undersøgelsen (Nielsen & Sørensen 2017).

De ungeperspektiver, vi løfter frem i undersøgelsen, er resultatet af et længerevarende analytisk arbejde, hvor vi har indkredset mønstre og sammenhænge i de unges fortællinger om deres møder med naturen i de fire indsatser i undersøgelsen. Det er et analytisk arbejde, hvor vi især har været optaget af at identificere fællesnævnerne i de unges oplevelser og fortællinger, samtidig med at vi har været nysgerrige på de forskelle og variationer, der også optræder i dem (Haavind 2000). De ungeperspektiver, vi præsenterer i undersøgelsen, rummer derfor både almene og specifikke aspekter ved de møder, de unge har haft med naturen i indsatserne.

Hvor det almene i vid udstrækning er træk ved naturmøderne, der går på tværs af de unge i indsatserne, handler det specifikke ofte om særlige udmøntninger af disse træk.

Vi har overvejende indsamlet data blandt de deltagende unge, men også interviewet de professionelle i indsatserne, afholdt udviklingsmøder med styregruppen bag laboratoriet og lavet et større litteraturstudie. Mens den indsamlede data blandt de deltagende unge har været bærende for analyserne, har interviews med de professionelle, udviklingsmøder med styregruppen og litteraturstudiet fungeret som kontekstualiseringer og indgange til at forstå indsatsernes rammesætninger og indholdsudfyldelse.

Dataindsamlingen er faldet i tre faser. I den første har vi lavet livshistorieinterviews med unge, der tidligere har været del af naturmøder i sociale indsatser. I den anden fase har vi lavet observationer i forbindelse med indsatsernes ophold, ekskursioner og ture i naturen og semistrukturerede interviews med unge og professionelle i alle indsatserne. I den tredje fase har vi geninterviewet de samme unge et år efter vores første interview ved hjælp af metoden journey mapping (Nielsen & Sørensen 2018). Vi har i alle tre faser deltaget i udviklingsmøder i laboratoriet.

Dataindsamlingen bestod samlet set af:

- 6 livshistoriske interviews med unge
- 5 fokusgruppeinterviews med fagprofessionelle
- 9 observationer af heldagsaktiviteter med unge og fagprofessionelle
- 15 individuelle interviews med unge
- 7 journey map-interviews med unge
- Løbende udviklingsmøder med laboratoriets styregruppe

Naturmøder som en særlig tænkning

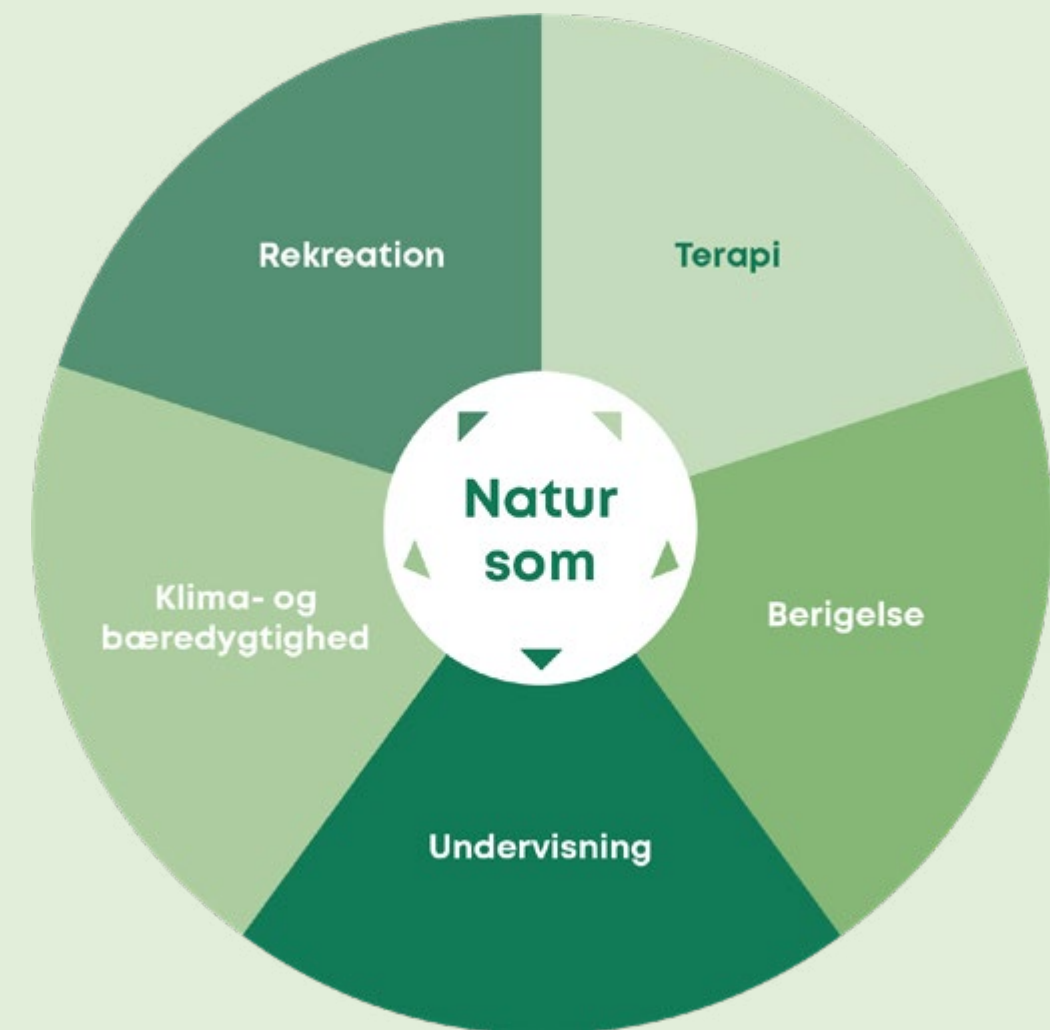
De naturmøder, vi præsenterer i rapporten, er trådt frem gennem de unges fortællinger om at være i naturen i de natursociale indsatser. Der er ikke tale om træk og aspekter ved naturen i sig selv. Der er derimod tale om kvaliteter, som betones af de unge på tværs af alder, køn, baggrund og de forskellige typer af indsatser, som indgår i undersøgelsen. At tale om naturmøder på denne måde lægger sig i forlængelse af en samfunds- og humanvidenskabelig tænkning, der forstår relationen mellem menneske og natur som forbindelser mellem aktører, der virker gensidigt ind på hinanden (Barad 2003, Latour 2005). Det er en tænkning, hvor menneske og natur betragtes som så sammenfiltrede, at den ene ikke kan forstås uden den anden. Derfor er handling og forandring heller ikke alene bundet til mennesket eller naturen, men derimod noget, der opstår i møderne mellem dem.

Tænkningen ligger til grund for en række miljøetiske synsvinkler og lægger op til, at mennesker og natur bliver til i kraft af hinanden (Haraway 2008), og at både mennesker og natur er bærere af værdi, mening og handlekraft. Tænkningen rummer i den forstand et opgør med en instrumentaliseret tilgang til naturen, der fokuserer på at nyttiggøre naturen til specifikke formål, men også med deficitforståelser af unge på kanten af samfundet, der fokuserer på de unges manglende ressourcer. I det tilgangen anser natur såvel som de unge som bærere af værdi, mening og handlekraft, kan møderne mellem dem tværtimod koble sig på utallige måder og have mange forskellige mulighedshorisonter.

Derved overskrider naturmøder som en særlig tænkning også det natursociale arbejde som et spørgsmål om at lægge livet til rette for unge på kanten ud fra særlige forestillinger om, hvad det normale ungdomsliv er. I stedet betoner tænkningen vigtigheden af at bidrage til, at de kan folde deres ressourcer ud i et samspil med naturen. Arbejdet med at identificere naturmøder i denne undersøgelse skal bl.a. ses i lyset af et ønske om at bidrage til, at de forståelser og oplevelser af at være i naturen, som unge på kanten formulerer og giver udtryk for, kommer på dagsordenen og tages seriøst i det videre arbejde med at tegne konturerne af et natursocialt felt i Danmark.

3. MOTIVER FOR NATUR-SOCIALE INDSATSER

I natursociale indsatser er møderne mellem de unge og naturen medieret af en række motiver, der orienterer det fagprofessionelle arbejde i en række forskellige retninger. Motiverne betoner særlige forståelser af, hvad natur kan, og hvad unge kan få ud af mødet med natur. De afføder derfor også en variation af tilgange og metoder, der vægter forskellige potentialer og mål. I forlængelse af den danske og internationale forskningslitteratur og studier af forskellige indsatser identificerer vi fem gennemgående motiver, der orienterer arbejdet i natursociale indsatser.

Figur 1: Motiver for natursociale indsatser rettet mod unge på kanten af samfundet. Modellen er en videreudvikling af Ejbye-Ernsts model over fire 'begreber for arbejdsformer med unge' (Ejbye-Ernst 2018:19).

Natur som rekreation

Dette motiv betoner først og fremmest natur som et miljøskifte væk fra traditionelle vaner, mønstre og hverdagens gøremål (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018). Naturen fungerer her som et rum, hvor der er 'højt til loftet' og rigeligt med plads, og hvor der derfor er en anderledes uproblematisk mulighed for både at afreagere/'dampe af' eller 'trække sig' fra fællesskabet. Naturen tilbyder en pause fra hverdagens indtryksbombardementer (trafik, lyde, teknologi etc.) og udefrakommende afbrydelser (Jensen et al. 2015), lige som aktiviteter i naturen som gåture og bål ses som ramme om samtaler, ro og eftertænkksomhed og afsæt for nye relationer (Sølvik 2013). Det er en forståelse, der er forankret i miljøpsykologiske teorier som 'Attention Restoration Theory' (ART) (Kaplan & Kaplan 1989) og 'Aesthetic and Affective Responses to Natural Environment' (ATT) (Ulrich 1983, 1984), hvor naturen anskues som et rum, der i sig selv har en positiv indvirkning og betydning for eksempelvis trivsel og fysisk og mental sundhed, fordi mennesker er mere afslappede, målrettede og mindre stressede i eller med udsigt til natur (Ejbye-Ernst 2018:13-14; Corazon 2012; Ejbye-Ernst 2013; Stigsdotter et al. 2011; Mygind et al. 2018; Hartig et al. 2014; Randrup 2008; Taylor et al. 2001).

Eksempler på indsatser orienteret af 'natur som rekreation':

- Red Barnets Familieklubber
- Red Barnets Ud af boligblokken – ind i naturen

Natur som terapi

Dette motiv betoner i forlængelse af ovenstående natur som et rum, hvor mennesker kan udvikle evnen til at fokusere opmærksomhed, filtrere irrelevant information og impulser og øge koncentrationen (Kaplan & Kaplan 1989). Naturen anskues som et særligt rum for professionelles arbejde med at udvikle nye aktiviteter og tilgange i forhold til mennesker, der på forskellig vis er udsatte og sårbare (Crisp 1998). Det er en forståelse, vi finder inden for terapiforløb med fx stress- og PTSD-ramte og generelt i brugen af naturterapi, have-terapi og stresshaver (Fisker 2010; Tucker et al. 2013; Corazon 2012; Corazon et al. 2012; Poulsen et al. 2018, Poulsen 2017; Sidenius et al. 2017; Stigsdotter & Grahm 2002) og inden for terapiforløb, der trækker på neuroaffektive tilgange, hvor fokus er på kropsliggjort udvikling af sociale, følelses- og personlighedsmæssige kompetencer fx i indsatser rettet mod mennesker med tidlige skader og tilknytningsforstyrrelser (Skytte & Einfeldt 2019; Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018), såvel som inden for systemisk narrative tilgange, hvor fokus er på konstruktionen af nye fortællinger, vaner, holdninger og relationer (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018; Seidler & Mortensen 2018).

Eksempler på indsatser orienteret af 'natur som terapi':

- Stresshaver med terapiforløb (fx Nacadia på Københavns Universitet)
- Flekshusets Skovgruppe (Langeland)

Natur som berigelse

Dette motiv betoner natur som rum for særlige tiltag og aktiviteter rettet mod at understøtte eksempelvis udsatte unges udvikling. Det kan være aktiviteter, hvor deltagerne oplever at overskride egne grænser, lykkes med noget, der er svært, eller gennemføre noget, de ikke troede muligt. Det er en forståelse, der fremhæver naturen som en potentielt eller oplevet risikofyldt arena (fjeldet, søen, mørke, etc.), der åbner for et særligt fokus og samvær i situationer, hvor deltagerne ellers ofte ville trække sig (Sølvik 2013), og hvor mestrings- og succesoplevelser kan opstå og adfærdsændringer grundlægges i forlængelse heraf (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018). Samtidig betones en opmærksomhed på risikoen for negative oplevelser, herunder af at være udstillet og utilstrækkelig (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018; Kjeldsen 2015; Gentin 2015). Det er en forståelse, der til en vis grad ligger i forlængelse af 'natur som terapi', men modsat denne tilgang ligger der ikke i arbejdet med natur som berigelse et systematisk forløb, der involverer diagnose og specifikke behandlingsmål, til grund for aktiviteterne.

Eksempler på indsatser orienteret af 'natur som berigelse':

- Spejderbevægelsen, hvor fx mærker markerer 'mestringsstadier'
- Adventure aktiviteter for spiseforstyrrelsesramte (se Fisker 2010)

Natur som undervisning

Dette motiv betoner i forlængelse af den første tilgang, 'natur som rekreation', natur som et særligt rum, der i undervisningsmæssige sammenhænge kan styrke opmærksomhed, mindske hyperaktivitet og være stress- og konfliktreducerende (Ejbye-Ernst & Stokholm 2015, Ejbye-Ernst et al. 2017; Ejbye-Ernst 2018), og hvor børn er mere fysisk aktive, udvikler deres motorik, danner flere og nye sociale relationer, og hvor deres erfaringsverden inddrages mere (Barfod & Stelter 2019; Schneller et al. 2017; Mygind 2005; Roberts 2005; Fjørtoft & Sageie 2000). Det betoner også, at undervisning i naturen er anledning til, at børn kan få styrket deres faglighed mere generelt (Ernst and Stanek 2006; Fågerstam & Blom 2013; Fågerstam & Samuelsson 2014; Ejbye-Ernst & Stokholm 2015) og deres miljøbevidsthed og interesse for natur mere specifikt (Ejbye-Ernst 2012; Breiting 2011). Samtidig understreger flere af de studier, der beskæftiger sig med natur som rum for undervisning, at det er svært at kvalificere betydningen af natur som rum for undervisning, fordi feltet generelt er underbelyst (Bentsen et al. 2010; Bentsen 2011), særlig i forbindelse med unge på kanten af samfundet (Ejbye-Ernst 2018).

Eksempler på indsatser orienteret af 'natur som undervisningsrum':

- Rødkilde Skole-projektet (se Mygind 2005)
- TEACHOUT, Trygfondens udeskole-projekt (2013-2017)

Natur som klima- og bæredygtighed

Dette motiv betoner, at aktiviteter i naturen er med til at forme en identitets- og holdningsdannelse, der styrker menneskers omsorg for naturen og følelser af forbundethed med natur (Giusti et al. 2014; Ejbye-Ernst & Stokholm 2015; Louv 2009; Loynes 1998). Her betones aktiviteter og oplevelser, der skaber et blik for naturen som et sted, der skal behandles med respekt, og som medvirker til at udvikle empati og forståelse for konsekvenser af uhensigtsmæssige handlinger fx opmærksomhed på ikke at smide skrald, mishandle dyr, osv. (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018; Neumann & Vogel 2019) og til at udvikle unges engagement og handlekraft i forhold til klima og bæredygtighed (Bandura & Cherry 2020; O'Brien et al. 2018). Det er en forståelse, der er forankret i studier, der viser, at den mest udslagsgivende faktor for voksne miljøentusiasters engagement og klimavenlige adfærd, er naturoplevelser og -aktiviteter i barndom og ungdom (Wells & Lekies 2006; Palmer 1993; Ejbye-Ernst & Stokholm 2015; Præstholm 2017). Der er kun få eksempler på sociale indsatser, der arbejder specifikt ud fra et klima- og bæredygtighedsmotiv, og de beskriver det snarere som en slags 'sideeffekt' end som det egentlige formål med indsatsen (se også Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018).

Eksempler på indsatser orienteret af 'natur som klima- og bæredygtighed:

- FRAKs UKRUDT og Vild med vilje (arbejde og fritidsjob m. udsatte unge)
- Dansk Skovforenings undervisningsforløb til folkeskolen 'Genplant planeten' (2015-2017)

Opsamling

I de fem motiver, der orienterer fagprofessionelles arbejde i natursociale indsatser, optræder forskellige syn på naturen. Her optræder naturen som et rum, der i sig selv lindrer stress, uro og angst, hjælper til at overvinde og overskride begrænsninger og åbner nye handle- og orienteringsmuligheder (se også Sølvik 2013), og som et rum, der fungerer som en privilegeret ramme for tilgange og aktiviteter, der kan adressere udfordringer i ungdomslivet såvel som mere almene sociale, kulturelle og samfundsmæssige aspekter af ungdomslivet (Ejbye-Ernst, Seidler & Sørensen 2018; Præstholm 2017). Indlejret i de fem motiver optræder også forskellige forståelser af de unge, der spænder fra i nogen grad at være forankret i et mangelsyn til i højere grad at arbejde med afsæt i et resourcesyn, hvor de unge ikke kun arbejder med de udfordringer, de har, men også forløser mere almene sociale, kulturelle og samfundsmæssige aspekter af et ungdomsliv, som andre arenaer ikke er lykkedes med at give dem adgang til. På den baggrund er det afgørende at stille spørgsmålet:

Hvordan synliggøres og drøftes de motiver, der orienterer det natursociale arbejde, så der tages højde for de forskellige faggrupper og kontekster, der indgår?

4. SEKS KVALITETER VED UNGES MØDER MED NATUREN

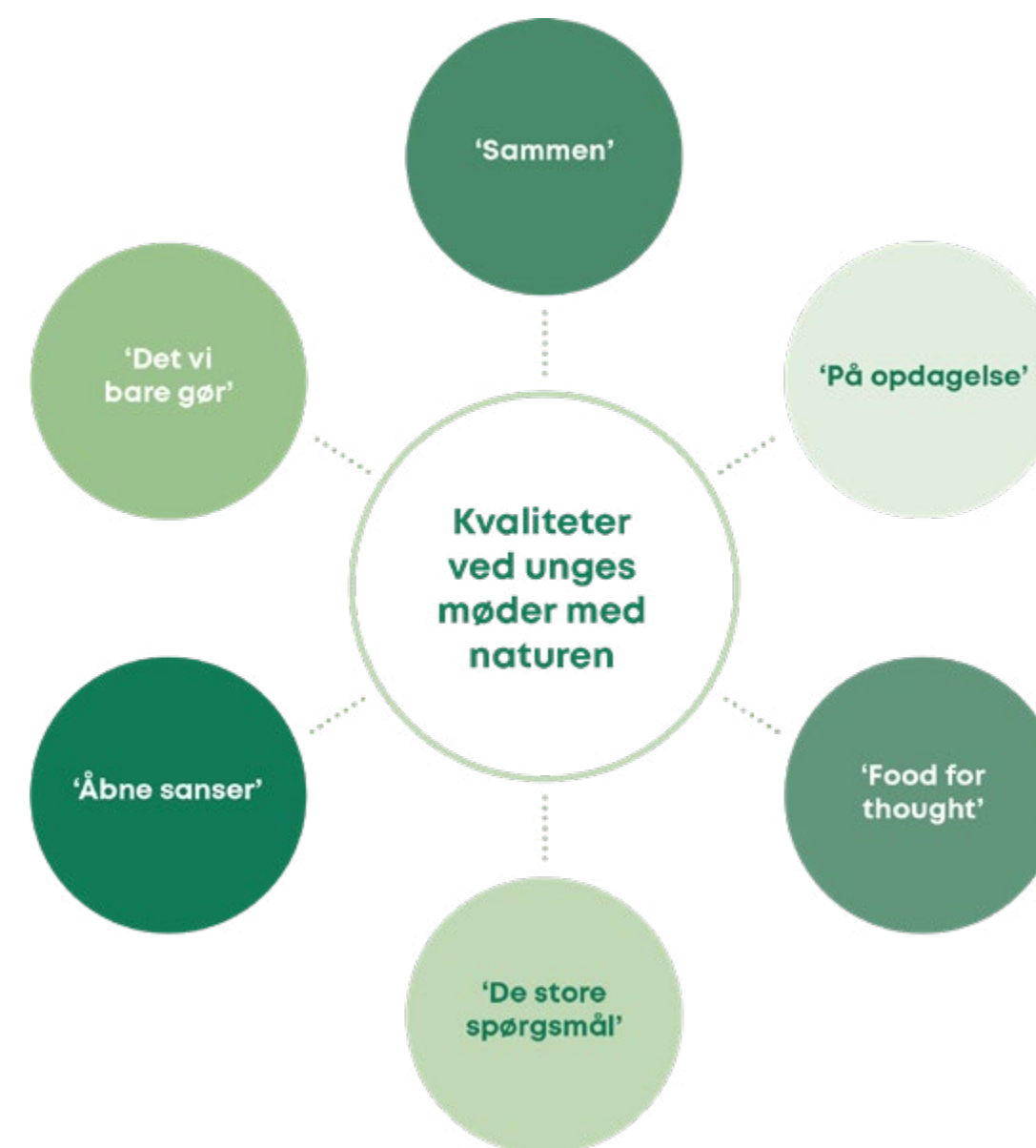
I denne undersøgelse lægger vi i mindre grad fokus på de motiver og konkrete arbejdsformer, der gør sig gældende i de natursociale indsatser. I stedet går vi tæt på de deltagende unges fortællinger om at være i naturen og beskriver de særlige kvaliteter, der træder frem som afgørende for deres naturmøder. Det er kvaliteter, der går på tværs af de motiver og arbejdsformer, der gør sig gældende i indsatserne i undersøgelsen, og dermed udgør de et væsensselement i bestræbelserne på at skrive det natursociale felt frem som et samlet felt og fra et ungeperspektiv.

I undersøgelsen har vi identificeret seks kvaliteter i unges fortællinger om deres møder med natur i indsatserne. Kvaliteterne fylder ikke lige meget for de unge i alle indsatserne, de fylder heller ikke på nøjagtigt samme måde, og de kan være både positivt og negativt ladede. Hvordan kvaliteterne træder frem for de unge afhænger af, hvad det er for en natur, de møder, men også af, hvad de unge bringer med ind i møderne, og ikke mindst hvordan disse møder rammesættes af indsatserne.

I det følgende vil vi gennemgå de seks kvaliteter hver for sig, og vi vil vise, hvordan de træder frem for de unge på forskellige måder i indsatserne. Hver kvalitet vil blive belyst gennem to empiriske eksempler, der viser et spændingsfelt, som den rummer for de unge i indsatserne. Hver kvalitet rejser derfor også et afgørende spørgsmål til, hvordan unges møder med naturen på bedste vis kan rammesættes og indholdsudfyldes for de unge.

KVALITETER:

‘Kvaliteter’ skal forstås som de særlige bestanddele og bearbejdelser, der karakteriserer unges møder med natur i indsatserne. De er bestemmende for naturmødernes egenskaber, fremtoning og anvendelighed, således som de opleves af og træder frem for de unge selv.

Figur 2: Model over kvaliteter ved unges møder med naturen.

‘Åbne sanser’

Hovedparten af de unge i undersøgelsen giver udtryk for, at deres sanser vækkes under møderne med naturen i indsatserne. Når de bevæger sig fra deres vante rammer og ud i naturen, bemærker de pludselig omgivelserne med en højere grad af intensitet. De bliver opmærksomme på lyde, stilhed, kulde, varme, farver, lys, mørke etc., som de ellers ikke lægger mærke til. I naturen træder omgivelserne frem for dem med en kraft og tydelighed, der kan virke overraskende og rykke dem ud af deres vante kropslige og mentale tilstand. De får måske lyst til at sidde helt stille og bare lytte til vindens susen, eller de bliver måske fulde af energi og begynder at løbe omkring. De kan også opleve et presserende behov for at komme væk fra naturen og hjem i en susende fart. Med de vækkede sanser intensiveres ikke bare de unges sansning af omgivelserne, men i mange tilfælde også af dem selv. De unge bemærker i højere grad, om de føler sig tilpas eller utilpas, opvakte eller trætte, bange eller frygtløse etc. ‘Åbne sanser’ er forbundet til æstetisk erfaring (Thyssen et al. 2005), der udgør et særligt erfaringsrum, hvor sansningen af noget særligt smukt, spændende, uhyggeligt, ubehageligt etc. sætter sig i krop og sind og for en stund skubber mennesket ud af hverdagslivet med dets repetetive og begivenhedsløse erfaringer. Det er dog ikke alle de unge i undersøgelsen, der oplever de æstetiske erfaringer i mødet med naturen som noget positivt. Sanserne hos disse unge bliver nok skærpet, men de oplever ikke naturen som noget attraktivt, men betragter den i højere grad som ligegyldig og kedelig eller endog frastødende. Hvordan de unges sanser vækkes under møderne med naturen er i vid udstrækning afhængigt af, hvordan disse møder defineres og rammesættes af indsatserne.

Her er et eksempel på en ung, der fortæller om de særlige sanseindtryk, han oplever i naturen, og hvordan de bidrager til hans indre ro og fred:

Det giver en indre ro indeni mig, fordi det var så fredeligt, så bliver det sådan helt behageligt. Jeg fik sådan en god, behagelig følelse i kroppen. Fordi det var bare... Det var bare fedt at kunne se så langt. Og det var bare sådan stille og fuglene de sang lidt. Jeg fik det bare sådan dejligt i kroppen. Det er sådan lidt et frirum for mig at komme ud i naturen og slappe af. - Ung M 16 år.

I det næste eksempel beskriver en ung naturen som kedelig. I det omfang, den overhovedet vækker hans sanser, er det fordi, den opleves som ulækker. Denne unge demotiveres og irriteres af naturen og vil hellere have undervisning i skolen end at være i skoven:

Hvad er det, der er kedeligt for dig?
At vi skal herud og så bare være i skoven, synes jeg er lidt kedeligt. Jeg kan ikke lide at være i skoven. Åh, de lortemyg der.
Hvorfor kan du ikke lide at være i skoven?
Alle de krybdyr, der bare kravler på en, det synes jeg er ubehageligt, det synes jeg er ulækkert. Jeg kan ikke lide krybdyr. Jeg kan ikke fordrage krybdyr og insekter og alt det der. Og er der meget af det herude?
Nej, her er ikke, men de myg der, de pisser mig af, fordi når jeg kommer hjem, så sidder jeg og klør i det hele tiden, fordi jeg får 50 myggestik, når jeg er i skoven.
Hvad ville du så hellere lave end at tage ud i skoven?
Undervisning.
Almindelig undervisning?
Ja. - Ung M 14 år.

De to eksempler viser spændvidden i de unges sanseoplevelser i naturen, og hvordan sanseoplevelserne på forskellig vis præger deres oplevelse af mødet med naturen. Hvor den første unge oplever naturen som et frirum, hvor der er plads til bare at sanse og være, betragter den anden unge naturen som et rum, der er alt andet end frit. Denne unge oplever tværtimod, at sanserne invaderes af insekter og kryb, og mødet med naturen betragtes som både ubehageligt og meningsløst. I arbejdet med denne kvalitet er det derfor vigtigt at adressere spørgsmålet:

I hvilket omfang og hvordan aktiveres de unges sanser i mødet med naturen, og hvad skal der til for, at behagelige såvel som ubehagelige sanseoplevelser i naturen kan gøres meningsfulde?

‘Det vi bare gør’

De unges naturmøder er ofte rammesat af en række ritualer, rutiner og regler, der er defineret af de professionelle i de natursociale indsatser. Der er en glidende overgang mellem de tre begreber, men samlet set betoner ritualer, rutiner og regler en vægtning af struktur og forudsigelighed i de natursociale indsatser (Nielsen & Sørensen 2017). For visse unge kan naturen virke overvældende og skræmmende, og det kan derfor være en betydelig udfordring for dem at bevæge sig ud i og være til stede i naturen. I det omfang, de oplever, at indsatsernes ritualer, rutiner og regler er meningsfuldt forankret og integreret i naturmøderne, kan den struktur og forudsigelighed, de skaber, hjælpe de unge med at overskride sig selv og håndtere deres udfordringer med at være i naturen. I de indsatser, hvor det natursociale element er hyppigt forekommende, kan ritualer, rutiner og regler yderligere være med til at selvfolgeliggøre bestemte aktiviteter og praksisser, som de unge følgelig bliver så indlejrede i og bekendte med, at de oplever sig i stand til at bidrage kompetent og adækvat til dem. Omvendt kan ritualer, rutiner og regler i indsatserne også være med til at låse naturmøderne til aktiviteter og praksisser, der repeteres igen og igen, uden at der sættes spørgsmålstejn ved dem, selvom de hverken opleves som meningsfulde eller relevante. Disse aktiviteter og praksisser kan lægge sig tavst over indsatserne, uden at de unge nødvendigvis forstår, hvorfor de fylder, og hvad meningen er. Her risikerer selvfolgeliggørelsen at skabe en orienteringsløshed og ligegyldighed under de unges møder med naturen.

Her er et eksempel på en ung, der præcis ved, hvad der skal foregå, når han bevæger sig ud i naturen med den natursociale indsats, han er en del af. Han kan uden at tænke nærmere over det gengive de aktiviteter og praksisser, der finder sted – der sker nemlig altid det samme:

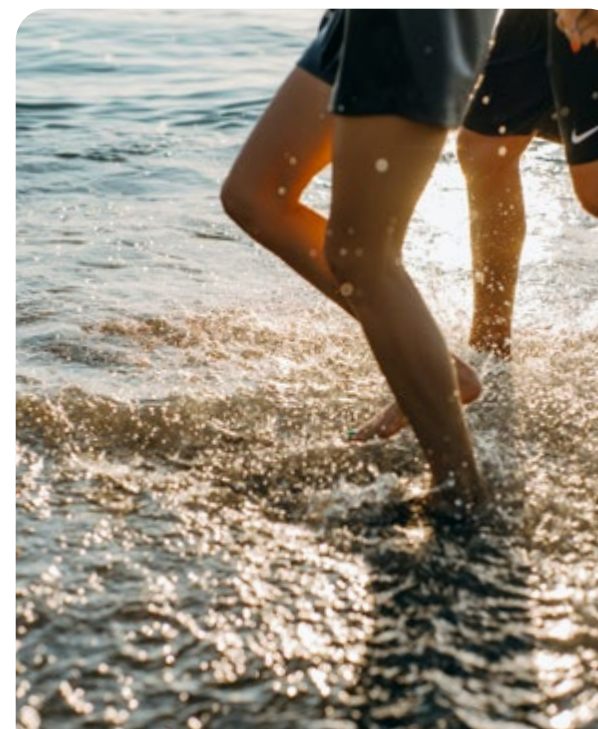
Så har vi en lille trækvogn, vi fylder alle vores ting i, og så begynder vi bare at gå herop af, når det er, vi har haft fællesbesked og samling omkring de ting, vi skal, og får at vide, vi skal gå. Og så går vi herop. Og så begynder vi så småt at pakke ud og tænde bål. Og gøre mad klar til at kunne varme det slash lave det.
- Ung M 14 år.

I det næste eksempel er strukturen og forudsigeligheden ikke tavst indlejret i aktiviteterne og praksisserne under naturmødet, men er derimod italesatte og begrundede, og der foregår en høj grad af eksplicit styring:

De var meget gode til at sige ”Nå, men så laver vi øvelser her, og i aften spiser vi pizza”. Der var styr på det, kunne man mærke.
Du havde en fornemmelse af, at [de professionelle] vidste, hvad der skulle ske?
Mmh, ja.
Så I kunne egentlig bare følge med?
Ja, så vi bare kunne slappe af og følge med i hvad, de sagde, vi skulle.
- Ung K 25 år.

De to eksempler viser spændvidden i ’det vi bare gør’. I det første eksempel får indsatsens rutiner, ritualer og regler karakter af selvfolgeliggjorte aktiviteter og praksisser, mens de i det andet eksempel kommer til udtryk ved en italesat rammesætning og styring. Selvfolgeliggørelsen kan på den ene side medføre, at de unge af egen kraft kan bidrage og opleve sig kompetente i naturen. Omvendt er der risiko for, at aktiviteterne og praksisserne automatiseres og mister mening. Den italesatte styring skaber en klarhed og tryghed, der gør det muligt for de unge at bevæge sig ud i nye rammer og overskride sig selv og deres egne grænser i naturen. Omvendt risikerer den også at minimere muligheden for af egen kraft at improvisere på egne præmisser. På den baggrund er det afgørende at stille spørgsmålet:

Hvor tydelige eller utydelige er ritualerne, rutinerne og reglerne i de unges naturmøder, og i hvilket omfang bidrager de til de unges oplevelse af at kunne deltage og bidrage meningsfuldt?

'Sammen'

Samvær og fællesskab står centralt i de unges fortællinger om deres møder med naturen i de natursociale indsatser. Det er ikke overraskende: Ungdomslivet rummer et hav af fællesskaber, og det at leve et ungdomsliv og udvikle en ungdomsidentitet er noget, som unge i vid udstrækning gør med andre unge. Det er dog ikke alle unge, der har lige mange fællesskaber, ligesom det heller ikke er alle unge, der trives lige godt i deres fællesskaber, og det fylder meget i disse unges liv (Katznelson & Sørensen 2015; Bruselius-Jensen & Sørensen 2021). Fællesskaber, udenforskab og ensomhed er således store brændende temaer i ungdomslivet, og de unge i denne undersøgelse har da også en række ganske forskelligartede fortællinger om, hvordan deres relationer til de andre unge i de natursociale indsatser præger naturmøderne. Naturrummet åbner endvidere for, at de unge – også dem der har svært ved at finde plads i ungefællesskaberne – kan indgå i aktiviteter og praksisser med de fagprofessionelle og derigennem udvikle et særligt forhold til disse. Der er således både beretninger om at opholde sig i naturen sammen med andre unge såvel som voksne, som man opbygger et helt særligt tilhørsforhold med. Omvendt er der også fortællinger om at befinde sig på kanten af fællesskaber, men ikke kunne trække sig, fordi man er ude i naturen med hinanden. I undersøgelsen har vi endvidere mødt unge, der cirkulerer rundt om fællesskaberne uden rigtigt at blive en del af dem, men som ved at deltage i aktiviteter og praksisser omkring fx madlavning og bål alligevel finder et sted at passe ind.

Her er et eksempel på en ung, der fortæller, hvordan fællesskabet og oplevelsen af tilhørsforhold med andre unge er med til at skabe en stemning af tryghed og trivsel under et naturmøde. Den unge betoner, at her melder ingen sig ud, men alle er med, og hvor særligt det er:

Det var ikke sådan: "Jeg holder mig bare for mig selv"-agtig, men vi fik snakket i grupper. Der var ikke nogen, der sådan gik for sig selv, og der var altid to til hinanden eller... En til hver altså, så det var... Det var også derfor, det var så rart altså, ik'.
- Ung K 30 år.

I det andet eksempel møder vi en ung, der givetvis har lyst til at trække sig, men ikke oplever at have mulighed for det:

Jamen, det der med naturgruppen, det er nok det der med, at man skal være fælles eller fællesskabet, eller hvad man skal kalde det. Så der kan jeg ikke rigtig sådan bare lukke mig inde og bare gå... Eller hygge mig for mig selv. Det er sådan lidt, du skal, du kan ikke bare sidde med telefonen foran dig. Det ville også være lidt ubehøvlet, hvor det sådan... man er fælles med andre unge.
- Ung K 17 år.

De to eksempler viser, hvordan 'sammen' rummer et indbygget spændingsfelt for de unge i de natursociale indsatser: På den ene side oplever de unge, at fællesskaberne under naturmøderne kan bibringe en helt særlig følelse af at høre til og være en del af en positiv sammenhæng. Men på den anden side er der også eksempler på, at de unge oplever, at det kan være overvældende og krævende at være i fællesskaberne. Der synes at være en art fællesskabsfordring knyttet til de natursociale indsatser, dvs. en forventning om, at de unge er med i fællesskabet, hvilket givetvis kan bidrage til at styrke de unges relationer til hinanden og muligheden for at indgå i fællesskaber, men samtidig også reducerer muligheden for at trække sig fra fællesskaber, de ikke oplever at passe ind i eller har overskud til at deltage i. På den baggrund er det vigtigt at stille spørgsmålet:

Hvordan kan de natursociale indsatser rammesætte samvær og fællesskaber i unges møder med naturen og samtidig skærpe blikket for de unge i fællesskaberne, der ikke oplever at passe ind, og sikre deres mulighed for at re-orientere sig i fællesskaber og eventuelt trække sig?

‘På opdagelse’

Flere af de unge taler om naturen som et rum, der er fuld af skjulte skatte og overraskelser, som de kan gå på opdagelse efter, når de er ude med de natursociale indsatser. Selvom indsatserne er præget af ritualer, rutiner og regler, der er med til at skabe struktur og forudsigelighed i de unges naturmøder, er der også indlagt en række mellemrum og pauser, som de unge i større eller mindre omfang selv må give indhold og fylde ud (Sattrup 2017). Nogle af de unge har svært ved at finde ud af, hvordan de skal bruge disse mellemrum og pauser. De drifter måske rundt uden at mål og mening og giver udtryk for, at de finder det kedeligt og meningsløst. Andre går på opdagelse i naturen: De følger måske nye stier i landskabet, opdager lysninger i skoven og finder udsigtspunkter, de ikke før havde bemærket. Undervejs samler de måske pinde, grene og andre gevækster, som inspirerer dem til at udvikle lege og skabe universer, der kan ende med at give form og mening til resten af deres færd. Andre gange bruger de unge mellemrummene og pauserne til at bevæge sig målrettet mod nogle særlige steder i naturrummet, hvor de kan huske, der er et bestemt træ, eller de har hørt, der er nogle fugleunger. Og når de først er nået frem til deres bestemmelsessteder, begynder de udforskningen af deres fund, med mindre de altså har opdaget noget helt andet undervejs, som de har fortabt sig i. Når de unge på den måde går ‘på opdagelse’, udforsker de naturen, dens landskaber og krinkelkroge, der åbner sig for dem og fører dem videre. Men samtidig sætter de deres egne spor i naturen og tilskriver den en ny betydning.

Det sker bl.a. gennem et samspil mellem de forståelser og den viden, de bevæger sig ud i naturen med, de sanseindtryk og oplevelser, de får undervejs, og den fantasi og kreativitet, de aktiverer på deres færd gennem landskaberne. Resultatet er sjældent fastlagt på forhånd. På turen kan de møde adskillige overraskelser, der rejser nye uventede spørgsmål og fører deres fantasi i nye uventede retninger, og pludselig er tiden gået, og opdagelsesrejsen må slutte.

Her er et eksempel, der både viser, hvordan det at tage ‘på opdagelse’ kan opstå ud af tilfældigheder og forgrene sig hen imod nye opdagelser, og hvordan improvisationer og momenter af fortabelse løbende fører deres færd i nye retninger:

Vi gik bare rundt sådan lidt og vidste ikke, hvad vi skulle lave, for vi have hugget noget brænde, og der var gang i bålet, og der var egentlig ikke andre ting, vi skulle gå i gang med. Så går vi bare lidt rundt. Og så lige pludselig møder vi nogen af de der steder, hvor der er en rede. Vi vidste godt, der var noget derinde, men vi havde fået at vide, at der var en speciel slags egern, så vi måtte ikke, helst ikke, røre dem, fordi de var ved at uddø eller et eller andet. Men vi gik over og åbnede, og så så vi helt nyfødte fugleunger. Men de var begyndt at få vinger og sådan noget der. De var supersøde. Så gik vi bare lidt videre rundt, og så skulle man selvfølgelig rundt og kigge i de andre, om der var nogen, der var tomme. Det var de overhovedet ikke. De var allesammen fulde.

- Ung M 14 år.

Her er et andet eksempel, der viser, hvordan de unge får inspiration til at udvikle lege og skabe universer, når de går ‘på opdagelse’ i naturen. Naturens udtryk og forme vækker deres fantasi og kreativitet og samler genstande og objekter, som de reformatterer og betydningssætter, så de understøtter deres lege og universer – og dermed den opdagelsesfærd, de er ude på:

Jeg har fundet flere pinde, som har sådan en sværd-agtig form. Så kan man bare lave det om til et sværd. Så en af mine venner, han fandt sådan en lang en med sådan et håndtag. Det lavede han så om til et jagtgevær.

- Ung M 14 år.

Eksemplerne viser en udspændthed mellem naturen som noget, der på den ene side kan forføre de unge og lede dem ad ukendte spor mod nye horisonter, som de kan fortabe sig og blive helt væk i. Samtidig viser eksemplerne, hvordan de unge på den anden side giver naturen form og betydning. Både helt konkret – de snitter en gren, der bliver til et sværd – og i mere overført forstand – landskabet bliver til et bestemt landskab fra en fantasyfilm, et computerspil eller noget helt tredje, som de opfinder undervejs. Når de unge går ‘på opdagelse’ i naturen, handler det m.a.o. både om at lade sig forføre og fortabe i de skatte og hemmeligheder, de opdager i naturen, og samtidig formatere og betydningssætte denne under deres færd gennem landskaberne. De unge, der drifter rundt og keder sig i pauserne og mellemrummene i de natursociale indsatser, bliver tilsyneladende ikke forført, men føler sig måske snarere tabt og fortabt og oplever at være på vildspor. Ligesom de sandsynligvis ikke føler sig ansporet til at formatere og betydningssætte naturen. ‘På opdagelse’ rejser på den baggrund spørgsmålet om:

I hvilket omfang rummer de natursociale indsatser pauser og mellemrum, hvor de unge kan gå på opdagelse og fortabe sig, lade sig inspirere og fantasere, og i hvilket omfang ramme- og betydningssætter indsatserne disse, så de unge, der har svært ved at fylde pauser og mellemrum ud, kan få retning og mening i disse, uden at det overskrider deres muligheder for selv at improvisere og betydningssætte dem?

‘Food for thought’

Naturmøderne kan ikke blot vække de unges eventyrlyst og fantasi, men ligeledes stimulere deres videbegær og lyst til at lære. Flere af de unge fortæller begejstret om de nye kundskaber, de har erhvervet sig gennem de natursociale indsatser. Det drejer sig ikke mindst om en naturfaglig viden, som de har fået på ture med naturvejledere og andre voksne videnspersoner. De aspekter ved naturen, som de har fået øjnene op for under disse ture, har tilsyneladende føjet nye lag og facetter til deres oplevelse af at være i naturen. De unge taler her om en faktisk viden om bestemte planter og dyr, som de kan støde på i naturen. Men også om viden, der vedrører biologiske processer og sammenhænge i naturen, der på mange måder har givet dem en ny grundlæggende forståelse af naturen. Flere af de unge har her oplevet en slags ’wow-effekt’ – er det virkelig sådan, naturen er skruet sammen? Enkelte unge taler om den udvikling af kundskaber, der består i at få erfaringer med teknikker og materialer i naturen, som fx at gå langt, fælde træer, lave bål, plukke fjerkræ etc. Disse unge oplever, at de har haft mulighed for at eksperimentere og prøve sig frem under vejledning fra voksne på de natursociale indsatser, og at de gennem en sådan ’learning by doing’ har opnået nye kompetencer og færdigheder, som de kan bruge i naturen og andre steder. Der er dog også enkelte unge i undersøgelsen, der er mindre interesserede i natur, og hvis motiver for at deltage i de natursociale indsatser fx er selvudvikling. Her synes det at være vigtigere at lære noget om sig selv i naturen end at tilegne sig naturfaglig viden eller faglige kompetencer, der kan bruges i naturen.

Her er et eksempel på en ung, der fortæller om de nye indsigter om biologiske processer og sammenhænge i naturen, han har erhvervet sig gennem en natursocial indsats, og derigennem ser og oplever skoven på en ny måde:

Jamen, jeg synes det er sjovt at vide noget om naturen. Hvad er det, planterne lever af? De er faktisk næsten lige som mennesker. Vi får vitaminer fra solen, de får også vitaminer fra solen. De gror i solen, det gør vi også. Når vi får vitaminer, så bliver vores krop stærkere. Hvordan får vi vand? Fx hvis ikke vi har nogen drikke-dunk, så låner jeg af din, hvis vi er ude i skoven. Det gør planterne også. De låner fra hinanden
- Ung M 16 år.

Her er et andet eksempel på en ung, der tilegner sig nye kundskaber i en natursocial indsats ved at eksperimentere og prøve sig frem med teknikker og materialer under vejledning fra en voksen:

Så var vi ude og plukke svampe med ham, der ejer stedet der. Så sad vi hernede og lige parterede en fugl. Og så spiste vi andebryst. Og så kogte vi svampe til noget sovs.

Skulle I så ligesom...

Plukke dem og så skære dem op og tage det, vi skulle have ud fra dem.

Hvordan var det?

Det var anderledes. Det var meget anderledes. Det var ikke noget, jeg havde gjort før. Det var sjovt ligesom at få lov at prøve at se: ”Nå, det er derfor, den har den der spids ude på fjerene” og sådan noget. ”Det sidder så langt inde i huden. Nå, det vidste jeg ikke.” Man lærer ret meget.

Ja, hvordan reagerede du, da du ligesom skulle gøre det?

Det var ligesom en helt ny verden, jeg vidste ikke, hvordan fanden det lige hang sammen, men det var meget sjovt at prøve

- Ung M 16 år.

De to eksempler viser en del af den spændvidde, som er i den kundskab, de unge har opnået om naturen gennem deres deltagelse i de natursociale indsatser. Kundskaben angår således både biologiske processer og faktisk viden om planter og dyr i naturen og erhvervelse af praktisk og faglig viden, som de kan bruge i og uden for naturen. For disse unge opleves ’food for thought’ på forskellige måder som et væsensselement i deres møder med naturen. På den baggrund er det relevant at stille spørgsmålet:

I hvilket omfang er ’food for thought’ en integreret del af de natursociale indsatser, og hvordan kan det aktiveres, så den i højere grad både omfatter tilegnelse af faktisk viden og udvikling af praktiske færdigheder?

‘De store spørgsmål’

De unges naturmøder giver ofte anledning til tanker om liv og eksistens, og der rejser sig gennemgående mange store spørgsmål hos de unge, når de er i naturen, og når de tænker tilbage på den. Der kan være tale om psykologiske og filosofiske refleksioner, som vedrører det at møde sig selv og spejle sig i naturen på forskellige måder. For nogle unge handler de store spørgsmål om at få blik for deres familiehistorier og deres egen væren i verden. Det kan skabe en ny forståelse af, hvor ens egne grænser går og et arbejde med at sætte dem (‘det har jeg ikke lyst til’) eller flytte dem (‘det troede jeg ikke, jeg kunne’). For andre unge er der omvendt tale om at få et blik for nogle større sammenhænge, der kan forskyde fokus fra dem selv og dermed lette det pres, der kan være forbundet med at opleve at stå alene med ansvaret for at forme sig selv og sit liv. Når det pres letter, kan den unge i højere grad føle sig fri til at handle og fordybe sig i almene refleksioner over livets gang, verden og det at være menneske. Det kan være spørgsmål, der går på miljø, klima, samfund og eksistens og bevæger sig ud over den konkrete situation og den unges egne erfaringer. I enkelte tilfælde rammesættes arbejdet med de store spørgsmål af de professionelle i de natursociale indsatser, men som regel dukker de store spørgsmål op i forbindelse med særlige oplevelser i naturen og er ikke noget, de unge nødvendigvis deler med andre unge eller voksne i indsatserne.

Her er et eksempel på en ung, der fortæller om, hvad der er helt særligt for hende i møderne med natur. Hun oplever, at alle skalaforhold ændrer sig, og at den betydningsløshed, der følger, pludselig åbner for at se sig selv som menneske:

Jeg kan specielt blive meget nervøs over de ting, der hele tiden sker i mit liv, og så være ked af, at det ikke er godt nok, og at jeg ikke gør tingene godt nok. Det synes jeg natur hjælper på, fordi jeg føler mig mindre på en god måde. På en måde får natur mig til at føle mig irrelevant, lidt ligegyldig på en rolig måde, men jeg synes også den får mig til at føle mig mere selvstændig, fordi jeg ligesom også indser, at ting kan gøre ting. Der sker noget hele tiden, og jeg kan også gøre ting. Jeg er et menneske, og jeg kan gøre en forskel og sådan noget.

- Ung K 17 år.

I det næste eksempel fortæller en anden ung om at komme tæt på sin familiehistorie, når han er i naturen. Naturen er nærmest indskrevet i ham, og det er både hans egen familiehistorie og de ønsker, der knytter sig til en fremtid, han folder ud, når han er i den:

For fire generationer tilbage var alle mændene i min familie skovhuggere. Så jeg tror ikke, jeg ville kunne lægge skoven eller naturen fra mig på nogen punkter.

Så du tænker det også som en del af din familiehistorie?

Ja. Det er gået igennem generne, fordi første gang jeg skulle bruge en økse, der var jeg et naturtalent til det. Så der er nogen, der tror, det er gået igennem generne, og jeg så har fået det.

Ville du ha’ lyst til at blive skovarbejder?

Nej, men jeg vil faktisk rigtig, rigtig gerne have en gård, hvor der er et stykke skov til. Så skoven kan være en del af dit liv på den måde?

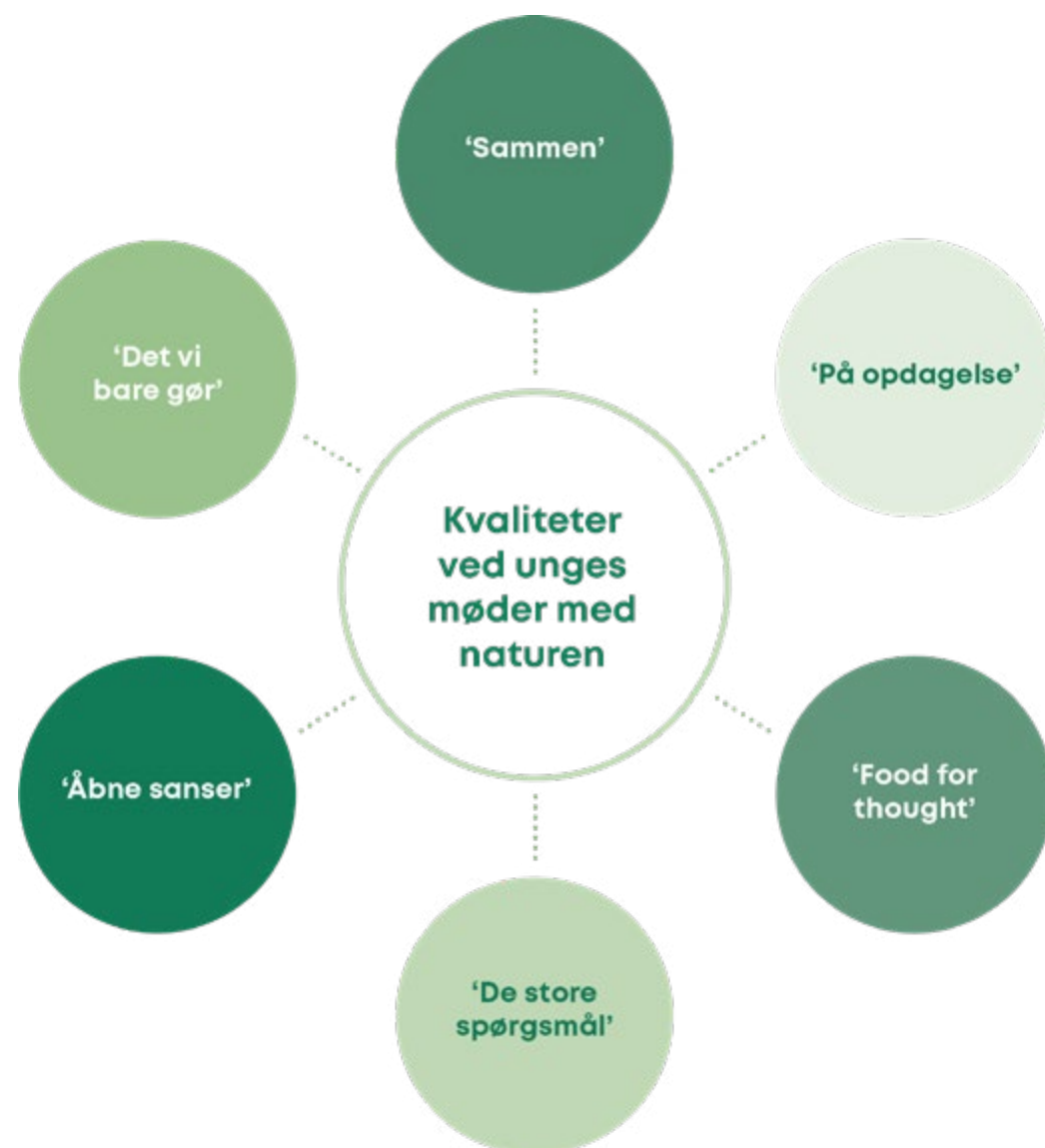
Ja - Ung M 14 år.

De to fortællinger viser spændvidden mellem det at opleve naturen som en iboende del af ens historie og det at bruge naturen til at fjerne sig fra sig selv. I begge tilfælde er der imidlertid tale om, at de unge berører store spørgsmål, hvor de placerer sig selv i verden. Mens det for den unge i det sidste citat handler om, at naturen er med til at definere ham i forhold til hans familiehistorie og fremtid, handler det for den unge i det første citat om, hvordan hun kan forankre sig selv og overhovedet være i verden. På den baggrund er det afgørende at stille spørgsmålet:

Hvordan kan indsatserne have blik for og give plads til de unges refleksioner over de store spørgsmål, både dem der direkte adresserer dem selv og deres liv, og dem der rækker ud over og forskyder blikket væk fra dem selv?

Opsamling

De seks kvaliteter, vi har præsenteret ovenfor, giver et indblik i den spændvidde og mangesidethed, som kendetegner de unges møder med naturen i indsatserne. Kvaliteterne dækker over et bredt spektrum af kropslige, mentale, intellektuelle og sociale oplevelser og erfaringer, der træder frem som afgørende ved naturmøderne, når de betragtes fra de unges perspektiver. De viser hermed en række potentialer i unges naturmøder, som går på kryds og tværs og også rækker ud over de motiver, der orienterer de enkelte indsatser i undersøgelsen. De seks kvaliteter er med til at tydeliggøre signifikante og meningsfulde aspekter ved naturmøderne, som kan informere og indarbejdes i udviklingen af natursociale indsatser. Samtidig viser ovenstående også, at de unge ikke altid erfarer disse kvaliteter i naturmøderne, eller at de udmøntes på måder, de ikke oplever som positive. Det indikerer vigtigheden af, at indsatserne rammesætter og indholdsudfylder naturmøderne, så potentialerne i disse forløses.

Figur 2: Model over kvaliteter ved unges møder med naturen.

5. UNGES UDBYTTE AF MØDER MED NATUR I SOCIALE INDSATSER

Mens vi ovenfor så nærmere på, hvordan unges egne perspektiver på deres møder med natur skriver det natursociale felt frem på en ny måde, rummer deres fortællinger selv sagt også vigtig indsigt i, hvad de tager med sig fra møderne med natur og indsatserne samlet set. Det er ikke altid, at de unge oplever deres møder med natur i indsatserne som meningsfulde, som det også fremgår af de seks kvaliteter. Når det lykkes indsatserne at skabe velfungerende møder med naturen, fremhæver de unge i undersøgelsen imidlertid forskellige former for udbytte, som kan danne afsæt for nye bevægelser og vaner i deres liv. I det følgende viser vi fire eksempler på, hvordan de unge oplever at få udbytte af naturmøderne. Eksemplerne trækker på forskellige aspekter af de seks kvaliteter og optræder i meget varierende grad hos de unge, vi møder i undersøgelsen.

Figur 3: Model over de fire typer af udbytte.

Finde ro

I de unges fortællinger er møderne med natur ofte anledning til en oplevelse af ro. For nogle unge handler roen om at sanse stilheden og landskabet og falde ned og slippe hverdagens stress og uro. For andre handler den om, at møderne med natur afdramatiserer en voldsom og urolig adfærd, og at de kan råbe højt, slå på noget og få luft for det, der går dem på, uden at noget går i stykker, eller nogen behøver gribe ind. I stedet for at skabe konfrontation og konflikt fortøner voldsomheden og uroen sig i skoven eller horisonten og klinger af. Endelig handler oplevelsen af ro for enkelte unge også om at møde nye proportioner og skalaforhold, der giver dem adgang til at fordybe sig i nogle af livets store spørgsmål og gør det muligt at synke ind i mere overordnede og almene refleksioner over det at være menneske. For nogle af de unge, vi møder i undersøgelsen, opleves det som en vigtig pause fra det omsiggribende arbejde med at reflektere over sig selv og udvikle sin identitet, der skaber megen uro i mange unges liv:

Når jeg kommer ud i naturen, så føler jeg, at ting er lidt mere simple på en god måde. Altså hvis du forstår. Det er sådan, at nogle gange kan ting bare føles så vigtige og så skræmmende i livet, men jeg føler ligesom, at natur kan sætte lidt ro på det. Jeg føler, at natur får en til at tænke på sig selv som bare et menneske. Jeg føler, at det giver lidt mere ro end bare hele tiden at tænke, hvem er jeg, hvor er jeg henne i mit liv, hvad sker der rundt omkring mig. Til ligesom at tænke på, jeg er et menneske, der har en natur, det er livet, det er bare sådan, som det fungerer. Man indser, at man eksisterer.

- Ung K 17 år.

Vise hvad man kan

I de unges fortællinger om møderne med natur synes at være et stort potentiale for, at det, de kan og kommer med i indsatserne, kan få en ny betydning. Naturen udgør en særlig kontekst med en videns- og kompetencehorisont, der åbner for at vise sig dygtig og duelig på måder, der ikke nødvendigvis ses og anerkendes i andre kontekster i ungdomslivet. Når de unge får mulighed for fx i forbindelse med 'food for thought' at bidrage med færdigheder eller viden og hjælpe andre i gruppen ved at dele det, de kan, gør det stort indtryk og fremkalder stolthed og glæde hos dem. I de unges fortællinger sker det imidlertid ikke særligt ofte, så her er et relativt uforløst potentiale i indsatserne. I det her citat beskriver en af de unge dog, hvorledes hans allervigtigste oplevelse med natur i den sociale indsats, han er del af, er, da han får mulighed for at dele sin kunnen i forbindelse med at sejle i kajak – noget han har gjort i lang tid med sin far og er meget dygtig til:

Jeg følte mig på en måde hjemme. Altså jeg følte mig i min komfortzone. Det sted, hvor jeg er god til... Et sted, hvor jeg har trænet. Altså det var for fedt, og så ud på en lille å og så sejle derudad. Og jeg fik et signal af en af lærerne om, at der var nogen, der havde brug for hjælp med at få kanoerne ud og få veste ordentligt på og få padlen i vandet rigtigt og få kajakkerne op igen, da vi var færdige, og få dem spændt til med spændebånd, få dem til at være stabile. Så der følte jeg bare, at der var det hele bare godt. Det var bare en god dag.

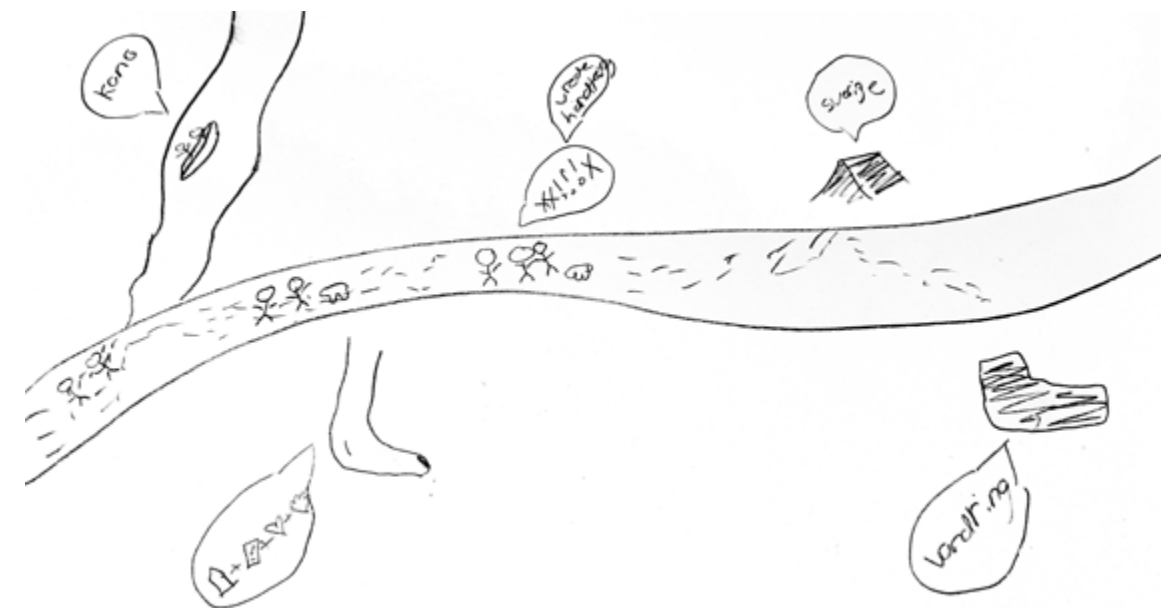
- Ung M 16 år.

Lære noget nyt

De unge fortæller også om gennem deres deltagelse i indsatserne at udvikle nye færdigheder, viden og vaner, der er koblet til naturen, og som danner afsæt for nye bevægelser i deres liv. Det er et udbytte, som på mange måder bliver til i et samspil mellem alle kvaliteterne, men som de unge ofte taler særligt frem i forlængelse af en enkelt af dem: 'det vi bare gør'. Her beskriver en af de unge fx, at hun i sit forløb hver eneste uge har gået lange ture på flere timer sammen med sin kontaktperson i naturen. Hun fortæller, hvordan dette faste ritual er blevet en så integreret del af hendes hverdag, at hun efterfølgende også begynder at tage på vandreture med sin kæreste:

Jeg har taget ekstremt meget fra det her projekt med videre. Altså jeg er jo begyndt at vandre med min kæreste. Under corona valgte vi at tage ud og købe alt det der grej, man skal have til vandreture, så tog vi til Sverige. Så sov vi ude i... fuldstændig oppe i noget bjergværk, så var vi ude at vandre hver dag. Der var fuldstændig øde. Jeg har aldrig oplevet noget, der var så mørkt og så stille, som der var der. Så vi bruger det også i dag, og fortsætter med at bruge det. Min kæreste elsker det, men det er mig der har trukket det ind, at det var en god måde at komme ud. Så det er noget, jeg bruger i min hverdag.

- Ung K 20 år.

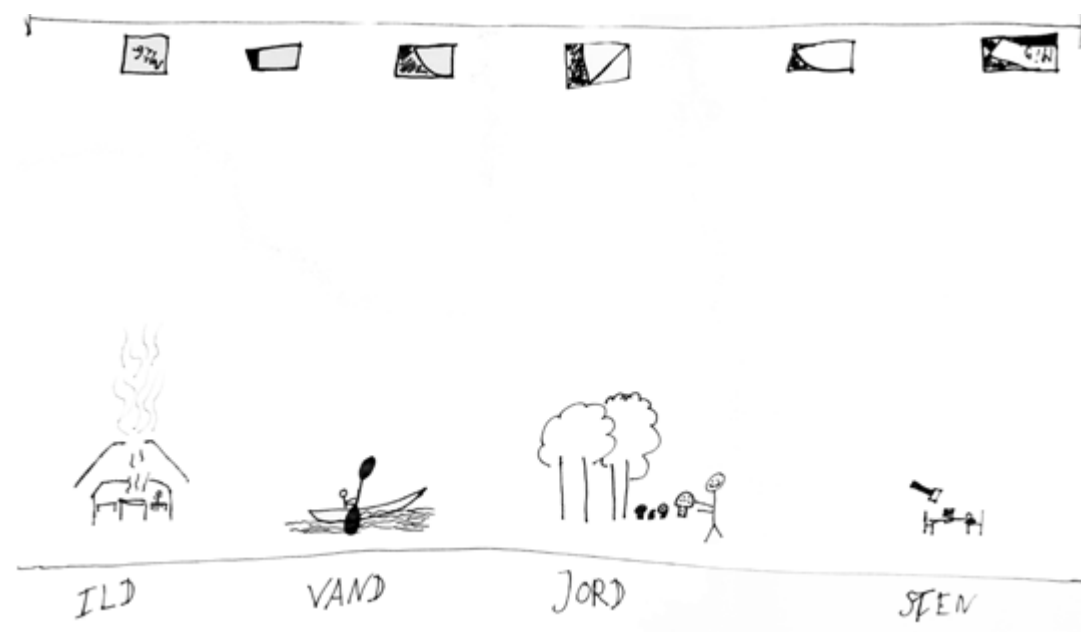
Figur 4: Journey map, ung K 20 år.

Overskride sig selv

Udover at finde ro i sig selv, vise hvad de kan og lære nyt fortæller flere af de unge også om, hvordan de i møderne med naturen erfarer at overskride og overkomme noget, de ellers ikke har turdet. Her beskriver en af de unge, hvordan både de 'åbne sanser' og den 'food for thought', hun oplever i indsatsens forløb, stiller hende overfor nye indtryk og valg. Hun forklarer, at disse indtryk og valg kræver, at hun mærker efter og lytter til sig selv, noget som hun ellers har svært ved. Kombineret med det at være afsted over længere tid gør det det muligt at arbejde med at flytte grænser uden, at de overskrides på en ubehagelig måde. For flere af de unge bliver disse erfaringer også en både fysisk og mental reference, som de efterfølgende beskriver, at de genkalder sig i andre situationer:

Det er det der med, at du bare er et sted, hvor de materielle goder, vi har i hverdagen, ikke er der. Du er nødt til at gøre noget og handle på det og virkelig lytte til dig selv. Og prøve noget af... Smage på en myre, hvordan smager den ik'. Det synes jeg, at skoven kan. Den gir' noget uventet og noget ny viden. Og så synes jeg også, det har været godt det der med, at man kan sige nej. Men man kan lige mærke efter, og så kan man blive spurgt igen lidt senere. Det der med, at man kan lige mærke efter "Hvad tør jeg faktisk?" eller "Tør jeg lige skubbe lidt til min grænse? Ej det tør jeg ikke lige nu, men det kan jo være, at det kommer senere." Og der var tid og plads til det. Det var især rart. Fordi hvis man bare hele tiden siger nej eller ikke vil, eller altså... Man skal jo ikke tvinges, men man skal jo lige mærke efter. Det der med at mærke efter... "Okay, jeg kunne godt tænke mig at prøve det, og hvis du holder mig i hånden-agtig. Så kan det være, at jeg gør det".

- Ung K 30 år.

Figur 5: Journey map, ung M 16 år.

Opsamling

De forskellige former for udbytte, som vi ovenfor giver fire eksempler på, optræder med store variationer hos de unge, vi møder i denne undersøgelse. For de enkelte unge rummer det at finde ro, vise hvad de kan, lære nyt og overskride sig selv samlet set mange muligheder og horisonter, der både handler om at kunne finde sig til rette i indsatsen og om at finde nye veje i deres liv bredere set. Det er aspekter, som natursociale indsats kan have for øje i et mere systematisk arbejde med de seks kvaliteter ved unges møder med natur, som vi præsenterede i forrige kapitel. Hvordan disse horisonter og muligheder forløses, afhænger ikke blot af, hvordan de seks kvaliteter bringes i spil i naturmøderne, men også af, hvordan naturmøderne tænkes ind i de samlede indsats. Det kræver et velovervejet arbejde med at oversætte og sammenkoble naturmøderne med den øvrige indsats. Dette med henblik på at etablere forudsætningerne for at understøtte en transfer af de unges nye bevægelser og vaner fra naturmøderne til den øvrige indsats og hverdag i videre forstand. På den baggrund er det afgørende at stille spørgsmålet:

Hvor ofte og på hvilke måder indgår naturmøderne i indsatsen, hvorvidt går metoder, arbejdsformer og roller igen og er genkendelige, og hvorvidt er det de samme professionelle og unge, der går igen i naturmøderne og indsatserne som helhed?

EN SAMSPILS- OG KONTEKSTBASERET TILGANG TIL TRANSFER

Forløsnings af horisonter og muligheder i naturmøderne handler ikke alene om, hvordan de unge selv bærer erfaringerne og oplevelserne med sig, men i høj grad om, hvordan møderne sammenkobles med de øvrige sammenhænge og kontekster, der etableres omkring de unge. Hermed gøres op med transfer som et forhold, den unge alene er bærer af og har ansvaret for at forvalte. I stedet forstås transfer som noget, der handler om de kontekster og sociale relationer, der etableres omkring den unge. Denne forståelse af transfer kræver et professionelt, institutionelt og organisatorisk arbejde med at understøtte en videreførelse af de forskellige typer af udbytte.

6. PRINCIPPER FOR UDVIKLINGEN AF NATURINTEGRERET SOCIALT ARBEJDE

Undersøgelsen tegner et billede af en række afgørende potentialer ved det natursociale felt, når man anskuer det fra unges perspektiver. Der er tale potentialer, der med fordel kan danne afsæt for det videre arbejde med at udvikle de enkelte indsatser og feltet samlet set. Til det arbejde har vi med udgangspunkt i undersøgelsen identificeret en række væsentlige principper. Det er en pointe, at disse principper ikke er udtømmende i sig selv, men sammen med de spørgsmål, vi har formuleret undervejs i rapporten, kan fungere som afsæt for udviklingen af det natursociale felt gennem et ungeperspektiv.

1. Naturmøder har ikke bare én kvalitet

Når én kvalitet fylder (for) meget i en indsats, kan den ende med at kolonisere de øvrige kvaliteter, så de ikke får plads eller bliver utydelige for de unge. I de unges fortællinger i undersøgelsen kan det fx ske i forbindelse med rutinerne, ritualerne og reglerne, der udgør kvaliteten 'Det vi bare gør'. Mens det er en kvalitet, der typisk bidrager til at skabe forudsigelighed og gøre naturen tilgængelig for de unge, fører den i de tilfælde, hvor den tavsiggør de øvrige kvaliteter, til meningsstab, kedsomhed og tomrum, som i sidste ende gør naturen utilgængelig for dem.

**Bring flere kvaliteter i spil i
rammesætningen af naturmøderne.**

2. Viden og færdigheder gør en forskel

Naturmøder kan stimulere videbegær og lyst til at lære. Det drejer sig ikke mindst om naturfaglig viden og færdigheder, som naturvejledere, andre voksne videnspersoner og de unge selv stiller til rådighed, og som føjer nye lag og facetter til deres oplevelse af at være i naturen både ved at reflektere de unges eget liv ind i naturen og ved at arbejde med materialer og teknikker til at begå sig i den.

**Arbejd med kundskabsformidling og udvikling
af færdigheder under naturmøderne.**

3. Naturmøder betyder noget

Et fokus på her-og-nu sanseindtryk og 'feel good'-aktiviteter i naturen danner afsæt for en række gode oplevelser, men kan fylde så meget i rammesætningen af de unges naturmøder, at der sker en udgrænsning af kvaliteter som fx 'food for thought' og 'de store spørgsmål'. Derved risikerer de unges naturmøder at blive reduceret til et frirum og en pause fra deres øvrige hverdagsliv og den indsats, de indgår i. Man kan også sige, at et overvejende fokus på naturen som et rekreativt rum risikerer at mindske det 'spillover', som unges møder med naturen kunne have i hverdagen og indsatsen. Derved risikerer det også i videre forstand at mindske den betydning, som naturmødernes kunne have for de unge.

Brug naturmøderne aktivt i indsatsen som helhed.

4. Forskellige tilgange kan noget forskelligt

Når en social indsats professionaliserer og arbejder systematisk med én tilgang til unges møder med natur, ser vi i undersøgelsen, at der kan etableres et mange-facetteret og helstøbt naturindstik, hvor de forskellige kvaliteter forfines. Samtidig risikerer de unges møder med naturen at blive målrettet til at skulle forløse noget specifikt hos de unge, der deltager, og ud fra et særligt motiv. I undersøgelsen er det en specialisering, der passer bedre til nogle indsatser end andre, hvor mere flerstrengede motiver med fordel kan åbne for de forskelligartede potentialer i kvaliteterne ved unges møder med natur. I begge tilfælde er det væsentligt at synliggøre og drøfte de motiver, der orienterer det natursociale arbejde, og hvordan forskellige faggrupper og kontekster bidrager.

Hold feltet åbent for forskellige typer af natursociale indsatser (metoder, tilgange, fagprofessioner, kontekster).

5. Natur kan åbne verden

Nogle motiver er mere veletablerede end andre, når vi taler natursociale indsatser rettet mod unge på kanten af samfundet. Andre motiver, fx undervisning og klima/bæredygtighed, er nedtonede eller helt fraværende (se kapitel 3). Det har betydning for de unges udbytte af at deltage. Eksempelvis efterlades unges engagement i klima-bæredygtigheds-spørgsmål – som ellers spiller en stadig større rolle, når vi ser på den brede gruppe af unge – som et potentiale, hvis betydning berøres i de unges fortællinger om deres møder med natur, men som ikke direkte og konkret understøttes og foldes ud af aktiviteterne, de indgår i. Det betyder givetvis, at der går nogle potentialer tabt ikke mindst i forhold til unges udbytte, men også i indsatsernes mulighed for at sætte en dagsorden i ungdomslivet.

Ret også blikket ud mod verden som en integreret del af naturmøderne.

6. Transfer er ikke bare den unges eget ansvar

Begrebet 'transfer' betyder at bære noget med sig fra en kontekst til en anden. Transfer gøres ofte til noget, som den unge alene er bærer af og har ansvaret for at forvalte, hvilket risikerer at gøre det til et individuelt arbejde for den enkelte unge at integrere naturmøderne i resten af den indsats, de indgår i. Med en mere samspils- og kontekstbaseret tilgang til transfer (se kapitel 5) betones imidlertid, at det ikke alene er op til den enkelte unge at fastholde og oversætte udbyttet af naturmøderne, men at indsatsen tillige har en række potentialer til at facilitere denne. Skal der skabes sammenhæng mellem naturmøderne og indsatsen, kræver det bl.a. en opmærksomhed på, hvor ofte og på hvilke måder naturmøderne indgår i indsatsen, hvorvidt metoder, arbejdsformer og roller går igen og er genkendelige, og hvorvidt det er de samme professionelle og unge, der går igen i naturmøderne og indsatserne som helhed.

Understøt en samspils- og kontekstbaseret tilgang til transfer.

7. KONKLUSION

I denne undersøgelse har vi anlagt et ungeperspektiv på arbejdet med natursociale indsatser. Med afsæt i kvalitative interviews og observationer blandt unge, der deltager i fire natursociale indsatser i Danmark, har undersøgelsen sat fokus på, a) hvad der kendetegner de unges møder med naturen i de natursociale indsatser, b) hvilket udbytte de unge oplever af naturmøderne, samt c) hvilke principper kan på den baggrund guide udviklingen af det natursociale felt. Undersøgelsen viser et natursocialt felt med betydelige potentialer for unge på kanten af samfundet. På tværs af de motiver og metoder, der gør sig gældende i indsatserne i undersøgelsen, identificeres seks kvaliteter, der træder frem som afgørende for de unge, når de beretter om deres møder med naturen. Kvaliteterne, der gennemgås nærmere i kapitel 4, dækker et bredt spektrum af signifikante kropslige, mentale, intellektuelle og sociale oplevelser og erfaringer, som forløses på forskellige måder i indsatserne.

Kvaliteterne er således koblet til en række spændingsfelter, der hver især rejser spørgsmål til, hvordan unges møder med natur rammesættes i de natursociale indsatser. Når det lykkes indsatserne at skabe velfungerende møder med naturen, fremhæver de unge i undersøgelsen fire former for udbytte ved naturmøderne, som gennemgås i kapitel 5. Idet naturmøderne overvejende fungerer som indstik i de natursociale indsatser, rejses der samtidig et spørgsmål om, hvordan der kan etableres sammenhæng mellem naturmøderne og resten af indsatserne. Ligesom der peges på væsentligheden af en mere overordnet diskussion om, hvordan transfer kan forstås som andet og mere end blot et spørgsmål om, hvad den unge lærer og kan tage med sig. Afslutningsvis formuleres en række principper, der med afsæt i et ungeperspektiv kan fungere som input til den videre udvikling af det natursociale felt i Danmark.

Referenceliste

Bandura, A., & Cherry, L. (2020). "Enlisting the power of youth for climate change". *American Psychologist* 75(7): 945–951.

Barad, K. (2003). "Posthumanist Performativity: Towards and Understanding of How Matter Comes to Matter". *Signs. Journal of Women in Culture and Society* 28(3): 801–831.

Barfod, K.S. & Stelter, R. (2019). "God udeskoleundervisning – en caseanalyse fra lærerens perspektiv". *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik* 5(1):19–35.

Bentsen, P. (2011). *Udeskole i Danmark: Potentialer, realiteter og udfordringer*. Udeskole.dk: <https://www.skoven-i-skolen.dk/content/udeskole-i-danmark-potentialer-realiteter-og-udfordringer>

Bentsen, P., Søndergaard Jensen, F., Mygind, E., & Barfoed Randrup, T. (2010). "The extent and dissemination of udeskole in Danish schools". *Urban Forestry & Urban Greening* 9(3):235–243.

Breiting, S. (2011). *Udeskole og elevers handlekompetence*. Udeskole.dk: <https://www.skoven-i-skolen.dk/content/udeskole-og-elevers-handlekompetence>

Bruselius-Jensen, M., & Sørensen, N. U. (2021). "Social communities in transitions: Young Danes' narratives on the change and maintenance of social communities". *Young* 29(3):256–271.

Corazon, S. (2012). *Stress, nature & therapy*. University of Copenhagen, Faculty of Life Sciences, Forest & Landscape, Copenhagen.

Corazon, S., Stigsdotter, U., Moeller, M., & Rasmussen, S. (2012). "Nature as therapist: Integrating permaculture with mindfulness- and acceptance-based therapy in the Danish Healing Forest Garden Nacadia". *European Journal of Psychotherapy & Counselling* 14(4):335–347.

Crisp, S. (1998). *International Models of Best Practice in Wilderness and Adventure Therapy*. Department of Child, Adolescent & Family Psychiatry. Austin & Repatriation Medical Centre, Melbourne.

Ejbye-Ernst, N. (2012). *Pædagogers formidling af naturen i naturbørnehaver*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet, Institut for Uddannelse og Pædagogik, Kbh.

Ejbye-Ernst, N. (2013). *Evaluerings af Red Barnets arbejde med familieoplevelsesklubber i naturen*. København: Red Barnet.

Ejbye-Ernst, N., Barfod, K., & Bentsen, P. (2017). *Udeskoleddidaktik for lærere og pædagoger*. København: Hans Reitzels Forlag.

Ejbye-Ernst, N. (2018). *Hvad ved vi om arbejdet med udsatte unge i naturen?* Bikubenfonden.

Ejbye-Ernst, N., Seidler, P. H., & Sørensen, V. (2018). *Inddragelse af naturen i arbejdet med børn og unge i socialt udsatte positioner: med naturaktiviteter som en integreret del af indsatsen*. 15. Juni Fonden & Københavns Universitet.

Ejbye-Ernst, N., & Stokholm, D. (2015). *Natur og udeliv: Uderummet i pædagogisk praksis*. Århus: Systime.

Ernst, J., & Stanek, D. (2006). "The Prairie Science Class: A Model for Re-Visioning Environmental Education within the National Wildlife Refuge System". *Human Dimensions of Wildlife* 11(4):255–265.

Fägerstam, E., & Blom, J. (2013). "Learning biology and mathematics outdoors: effects and attitudes in a Swedish high school context". *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning* 13(1):56–75.

Fägerstam, E., & Samuelsson, J. (2014). "Learning arithmetic outdoors in junior high school - influence on performance and self-regulation skills". *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education* 42(4):419–431.

Fjørtoft, I., & Sageie, J. (2000). "The natural environment as a playground for children: Landscape description and analyses of a natural playscape". *Landscape and Urban Planning* 48(1-2):83–97.

Fisker, H. J. (2010). *Rehabiliterende friluftsprogram: Udvikling, afprøvning og evaluering af metode vedrørende fritidstilbud med udgangspunkt i friluftaktiviteter i naturen til unge med spiseforstyrrelser*. Frederiksberg: Skov & Landskab, Københavns Universitet. Arbejdsrapport Skov og Landskab, No. 114/2010.

Gentin, S. (2015). *Outdoor recreation and ethnicity - seen in a Danish adolescent perspective*. Department of Geosciences and Natural Resource Management, Faculty of Science, University of Copenhagen.

Giusti, M., Barthel, S., & Marcus, L. (2014). "Nature Routines and Affinity with the Biosphere: A Case Study of Preschool Children in Stockholm". *Children Youth and Environments* 24(3):16–42.

Görlich, A., Pless, M., Katznelson, N. & Graversen, L. (2019). *Ny udsathed i ungdomslivet. 11 forskere om den stigende mistrivsel blandt unge*. København: Hans Reitzels Forlag.

Haraway, D. (2008). *When species meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hartig, T., Mitchell, R., Vries, d., & Frumkin, H. (2014). “Nature and Health”. *Annual Review of Public Health* 35:207–228.

Haavind, H. (red.) (2000). Kön och tolkning. *Metodiske möjligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Jensen, M., Platz, B. Rasmussen, S. N. (2015). *Friluftsliv som pædagogisk metode*. København: Friluftsrådet.

Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature*. Cambridge: Cambridge University Press.

Katznelson, N., Jørgensen, H. E. D., & Sørensen, N. U. (2015). *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel*. (1 udg.) Aalborg: Aalborg Universitetsforlag. Ungdomsliv Nr. 1.

Katznelson, N. & Sørensen, N.U. (2015). ”Unge identitetsdannelse i forandring”. I Sørensen M. (red.) Skole- og fritidspædagogik. København: Akademisk Forlag.

Kjeldsen, L. R. (2015). ”Friluftsliv i pædagogisk praksis med flygtninge og indvandrere”. I N. Ejbye-Ernst, D. Stokholm, & D. Thore Gravesen (red.) *Natur og Udeliv: Uderummet i pædagogisk praksis*. Systime.

Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Louv, R. (2009). *Last Child in the Woods: Saving our Children from Nature-Deficit Disorder*. London: Atlantic Books.

Loynes, C. (1998). “Adventure in a Bun”. *Journal of Experiential Education* 21(1):35–39.

Mygind, E. (2005). *Udeundervisning i folkeskolen: et case-studie om en naturklasse på Rødkilde Skole og virkningerne af en ugentlig obligatorisk naturdag på yngste klassetrin i perioden 2000-2003*. Københavns Universitet, Institut for Idræt.

Mygind, L., Hartmeyer, R., Kjeldsted, E., Mygind, E., & Bentsen, P. (2018). *Viden om friluftslivs effekter på sundhed: resultater fra en systematisk forskningsoversigt*. København: Friluftsrådet.

Neumann & Vogel (2019): *Danmarks Naturfredningsforenings Affaldsindsamling 2019 – inspiration og aktiviteter til leg og læring om affald*. Danmarks naturfredningsforening.

Nielsen, A. M. W., & Sørensen, N. U. (2017). *Når kunst gør en forskel: Unge deltagelse i kunst- og kulturprojekter som alternativ arena for sociale indsatser*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag. Ungdomsliv Nr. 4.

Nielsen, A.W. and Sørensen, N.U. (2018) ”Journey mapping som forskningsmetode”. I Pless, M. & Sørensen, N.U. (red.) *Ungeperspektiver som metodisk tilgang i ungdomsforskningen*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

O’Brien, K., Selboe, E. and Hayward, B.M. (2018). ”Exploring youth activism on climate change: dutiful, disruptive, and dangerous dissent”. *Ecology and Society* 23(3), article 42.

Palmer, J. (1993). “Development of Concern for the Environment and Formative Experiences of Educators”. *The Journal of Environmental Education* 24(3):26–30.

Pless, M. & Sørensen, N.U (red.) (2018). *Ungeperspektiver: Tænkninger og tilgange i Ungdomsforskningen* (1. udgave). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag. Ungdomsliv nr. 7.

Poulsen, D. (2017). “Nature-based therapy as a treatment for veterans with PTSD: what do we know?”. *Journal of Public Mental Health* 16(1):15–20.

Poulsen, D., Stigsdotter, U., & Davidsen, A. (2018). “ “That Guy, Is He Really Sick at All?” An Analysis of How Veterans with PTSD Experience Nature-Based Therapy”. *Healthcare* 6(2), article 64.

Præstholm, S. (2017). *Potentialer ved børns brug af naturen*. Center for Børn og Natur.

Randrup, T. (2008). *Natur og sundhed: sammenhæng mellem grønne områders udtryk og brug set i forhold til befolkningens sundhed*. Skov & Landskab.

Roberts, J.W. (2005). “Disney, Dewey, and the Death of Experience in Education”. *Education and Culture* 21(2):12–30.

Rådgivende Sociologer (2016). *Natur til et godt liv*. København: Slutevaluering.

Sattrup, L. (2017). “Democratic participation in the art encounter” *Arken Bulletin* 7:133-149.

Schneller, M. B., Duncan, S., Schipperijn, J., Nielsen, G., Mygind, E., & Bentsen, P. (2017). ”Are children participating in a quasi-experimental education outside the classroom intervention more physically active?” *BMC Public Health* 17:523.

Seidler, P. H. & D.H. Mortensen (2018). *Udvikling af indsatser for børn og unge i udsatte positioner. I naturen med et narrativt og systemisk afsæt*. Hillerød Kommune og Københavns Universitet.

Sidenius, U., Stigsdotter, U., Poulsen, D., & Bondas, T. (2017). ““I look at my own forest and fields in a different way”: the lived experience of nature-based therapy in a therapy garden when suffering from stress-related illness”. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being* 12(1):1–14.

Skytte, E., & Einfeldt, M. (2019). *Ud i naturen - ind i fællesskabet: natursocialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Akademisk Forlag.

Stigsdotter, U, A. & Grahn, P. (2002). “What Makes a Garden a Healing Garden?” *Journal of Therapeutic Horticulture* 13:60-69.

Stigsdotter, U, K. Ekholm, O. Schipperijn, J. Toftager, M. Randrup, T, B. Bentsen, P. Grønbæk, M. og Kamper- Jørgensen, F. (2011). SUSY Grøn: *Brug af grønne områder og folkesundhed i Danmark*. København: Skov og Landskab. Arbejdsrapport.

Sølvik, R. (2013). *Friluftsliv som socialt læringslandskab for ungdom i risiko. Et fenomenologisk-inspireret kasusstudium*. Avhandling for graden PhD. Institutt for Spesialpedagogikk Det Utdanningsvitenskapelige Fakultet, Universitetet i Oslo.

Taylor, A., Kuo, F., & Sullivan, W. (2001). “Coping with ADD: The Surprising Connection to Green Play Settings”. *Environment and Behavior* 33(1):54–77.

TEACHOUT, *Trykfondens udeskole-projekt* (2013-2017) <https://nexs.ku.dk/forskning/idraet-individ-samfund/forskningsclustre/cluster-1/projekter-cluster1/techout-liste/>

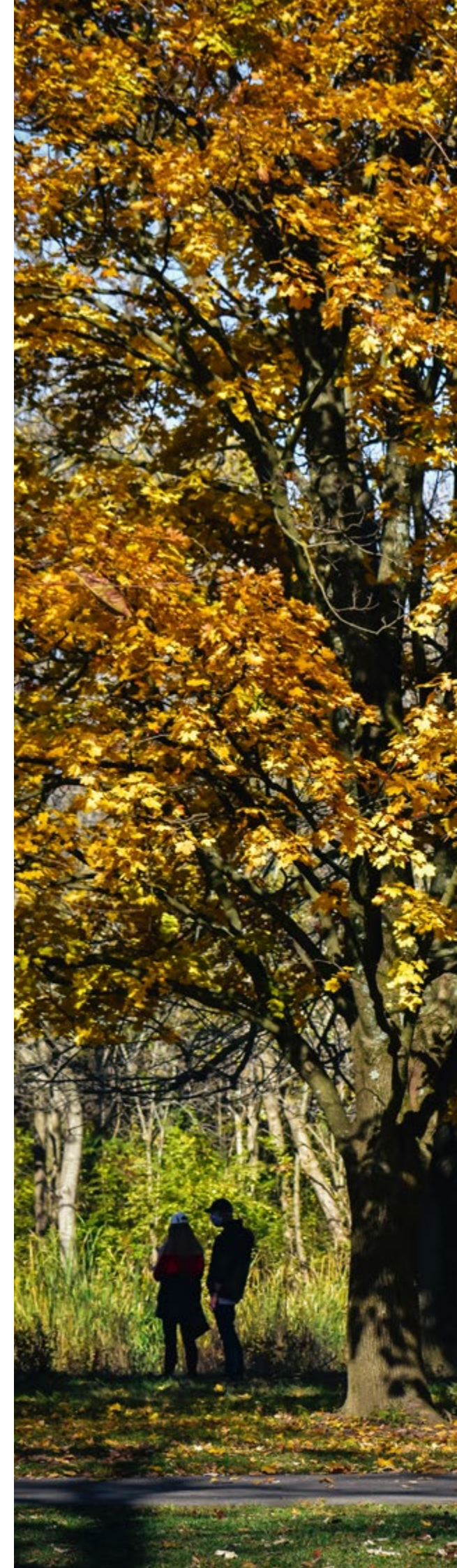
Thyssen, O., Favrhøldt, D., Friberg, C., Kjølrup, S., & Rafnsøe, S. (2005). *Æstetisk erfaring: Tradition, teori, aktualitet*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Tucker, A., Javorski, S., Tracy, J., & Beale, B. (2013). ”The Use of Adventure Therapy in Community-Based Mental Health: Decreases in Problem Severity Among Youth Clients”. *Child & Youth Care Forum* 42(2):155–179.

Ulrich, R.S. (1983). “Aesthetic and Affective Responses to Natural Environments”. In Altman & Wohlwill (red.) *Human Behavior and Environment*, vol. 6. Plenum Press, New York.

Ulrich, R.S. (1984). “View Through a Window May Influence Recovery from Surgery”. *Science* 224: 420–421.

Wells, N. M. & Lekies, K. S. (2006). “Nature and the Life Course: Pathways from Childhood Nature Experiences to Adult Environmentalism”. *Children Youth and Environments* 16(1):1–24.

I denne rapport præsenteres en undersøgelse af, hvilken betydning mødet med naturen kan have for unge, der deltager i naturintegrerede sociale indsatser. Undersøgelsen er udarbejdet af Center for Ungdomsforskning i et samarbejde med Natur til et godt liv-laboratoriet, som Bikubenfonden har igangsat med henblik på at kvalificere og vidensbasere det natursociale arbejde med unge på kanten af samfundet.

Undersøgelsen viser et mangfoldigt natursocialt felt med store potentialer for mange forskellige grupper af unge. Den identificerer en række kvaliteter ved unges møder med naturen, men peger også på, at unge ikke altid oplever disse kvaliteter i naturmøderne. På den baggrund formuleres nogle væsentlige principper, der kan bidrage til den videre udvikling af natursociale indsatser for unge på kanten af samfundet.

Rapporten henvender sig til praktikere, der arbejder med natursociale indsatser for unge, og til forskere, studerende, undervisere og beslutningstagere, der beskæftiger sig med ungdomsliv, udsathed og natur.

NATUR TIL ET GODT LIV

- unges fortællinger om deres møder med naturen
Niels Ulrik Sørensen og Anne Mette W. Nielsen

Rapport fra Center for Ungdomsforskning,
Institut for kultur og læring,
Aalborg Universitet i København, 2021

1.udgave, 1. oplag

Sats og layout: Randi Hagemann

Figurer: Essensen

Illustrationerne på s. 33+34 er eksempler på
journey maps lavet af unge i indsatserne

Rapporten er muliggjort gennem et samarbejde
mellem Center for Ungdomsforskning,
Natur til et godt liv-laboratoriet og Bikubenfonden.

UNIVERSITY OF
COPENHAGEN

